

EESTI RAHVUSVAHELISES JULGEOLEKUKESKKONNAS 2021

VÄLISLUUREAMET
Estonian Foreign Intelligence Service

Kujundus: Taivo Org

Illustratsioonid: Joosep Maripuu, Taivo Org, Bigstock, Shutterstock, Scanpix

ISSN 2461-4459 (trükis)

ISSN 2613-3288 (võrguväljaanne)

SISUKORD

Eessõna	2
Venemaa välispoliitika	4
30 aastat "lähivälismaad" – kriisist kriisini	6
Valgevene režiimi vastasseis rahvaga	10
Lukašenka lahkumine on reformide eelduseks	12
Venemaa Valgevene uue riigijuhi otsinguil	14
Venemaa jätkab agressiooni Ukraina vastu	16
Maalihe Kaukaasias	20
Venemaa Aafrikas: ambitsioonid ja tegelikkus	24
Venemaa sisepoliitika ja majandus	30
2020. aasta konstitutsioonimuudatus	31
Sisepoliitiliste pingete kasv ja Kremli reageeringud	35
Venemaa sotsiaalmajanduslik allakäik	40
Venemaa Relvajõud	45
Õhudessantvägede „uut tüüpi“ ründedessantüksused	50
„Valgevene sõjaväeringkond“ - Venemaa ja Valgevene sõjalise koostöö olemus	53
Venemaa eriteenistused	59
GRU psühholoogilised operatsioonid	60
Vene eriteenistuste mõjutustegevus küberruumis	65
Hiina tugevnev surve	69
Hiina mõjutustegevus kolib Läände	73
Hiina tehnoloogia hiinastub	76
Hiina ja Venemaa – koostöö praktilistel kaalutlustel	78
Kuidas Välisluureamet saladusi kaitseb	80
Nuputamisesülesanne	82

EESSÕNA

Hoiad käes Välisluureameti kuuendat aastaraamatut. Põhjus jätkata seda traditsiooni on ajas muutumatu – pakkuda nii Eesti kui ka rahvusvahelisele huvilisele eksperdipilkul julgeolekukeskkonnale, millest lähtuvate ohtudega me asutusena tegeleme. Arvestades Eesti geopoliitilist paiknemist, ei tohiks üllatuseks olla ka teemadering.

2020. aasta oli hea õppetund kõikvõimalike prognooside tegijatele. Nii ei osanud ka meie mullu jaanuaris eelmist raportit viimistledes ennustada, kui tugeva jälje jätab globaalsetele suundumustele koroonapandeemia. Kuigi mitmes mõttes oleme viimased 12 kuud elanud muutunud maailmas, on meid ümbritsev julgeolekukeskkond suures osas endiseks jäänud. Riiklikud huvid ja käitumismustrid ei muutu üleöö. Sellele vaatamata pakkus koroonakriis autoritaarsetele riikidele uusi võimalusi mõjutustegevuseks ja kiirendas varasemaid tendentse. Võib öelda, et üldisel maskide kandmise ajastul langesid nii mõnedki maskid.

Aastaraamatus avame põhjalikumalt seda, millisena nähakse rahvusvahelisi suundumusi Moskvast. Hoolimata Kremli poolt kodu- ja välismaal

MIKKO MARRAN

Välisluureameti peadirektor

püüdlikult kujundatavast deržaava-kuvandist, nägime me möödunud aastal taas, kui vastuoluline on Venemaa mõju oma lähinaabruses. Samas on selge, et idanaabri poolt ülalpeetaval diktatuuril Valgevenes ei ole pikaajalist väljavaadet, mistõttu peame ootamatuteks sündmusteks valmis olema ka tänavu. Sündmused Lõuna-Kaukaasias tõid kaasa Venemaa mõju märkimisväärse kasvu selles regioonis, kuid on tekitanud kahtlusi Venemaa võimes – ja huvis – stabiilsust garanteerida. Kuvandiloome ja reaalse mõju vastuolu näeme ka Venemaa tegevuses Aafrikas.

Venemaa sisemistes protsessides andsid mullu koroonakriisi kõrval tooni keskpäraselt ellu viidud *maskirovka* põhiseaduse muutmisel, aga ka pingete kasv regioonides ja opositsiooniliider Aleksei Navalnoi tapmiskatse. Nafta

hinna dramaatiline kõikumine aasta esimesel poolel ja kestvad rahvusvahelised sanktsioonid on aga tõstatanud küsimusi Vene majandusmudeli kestlikkuse suhtes. Olukorras, kus keskmine Venemaa elanik on juba aastaid vaesunud, ei ole välistatud laialdaste protestide tekkimine. Igal juhul näeme kuhjuvaid märke protestimeelsuse kasvust.

Raportis peatume pikemalt ka Venemaa Relvajõudude suurõppusel „Zapad“, kus koos Valgevenega harjutatakse Lääne-mere ja Kaug-Põhja regioonis ulatusliku sõda NATO vastu, samuti räägime relvajõudude olulisematest protsessidest, nagu näiteks õhudesantvægede moderniseerimine. Kriis Valgevenes tingis vajaduse iseloomustada Vene-Valgevene Liitriigi relvajõudude koostööd – valdkonda, milles Minsk ja Moskva on aastakümnetega enim kokku kasvanud. Vene eriteenistuste juures on seekord fookus GRU psühholoogilistel operatsioonidel – siingi käsitleme n-ö hästi unustatud vana, kuid päevakajalist teemat. Lisaks heidame pilgu Vene eriteenistuste „parimatele praktikatele“ võitluses demokraatlike riikide vastu küberruumis.

Nagu viimastel aastatel tavaks, ei saa me mööda Hiinast, millega seotud

KORROONAKRIIS PAKKUS

AUTORITAARSETELE

RIIKIDELE UUSI VÕIMALUSI

MÕJUTUSTEGEVUSEKS.

MASKIDE KANDMISE AJASTUL

LANGESID NII MÕNEDKI

MASKID.

Julgeolekutegureid tuleb aasta-aastalt juurde. Räägime Hiina aina konfrontatsioonilisemast välispoliitikast, aga peatume ka mõjutustegevusel ning nn hiinastuva tehnoloogia ohtudel. Lääne-maailm jälgib tähelepanelikult ka Hiina ja Venemaa laienevat koostööd, milles esimest viulit mängib enamasti Hiina.

Välisluureamet üksnes ei analüüsi eelkirjeldatud ohte, vaid mõnes valdkonnas korraldab ka riigi kaitset nende vastu. Näiteks vastutab Välisluureamet selle eest, et Eesti ja meie välispartnerite elektroonilised saladused ei satuks valedesse kättesse. See on tähtis osa meie tööst, mida esmakordselt selles raportis tutvustame.

Meid ümbritsev julgeolekukeskkond on keeruline, aga olen kindel, et Eesti välisluure suudab koos riigisiseste ja rahvusvaheliste partneritega kindlustada otsustajatele vajaliku teadlikkuse ja piisava eelhoiatuse.

Head lugemist!

VENEMAA VÄLISPOLIITIKA

⬆ *Välispoliitika pandeemia ajal – Euraasia Majandusliidu tippkohtumine 2020. aasta mais*

ALLIKAS:
KREMLIN.RU, CC BY 4.0

Venemaa eeldab, et COVID-19 pandeemia nõrgestab lääneriikide ühtsust.

Ülemaailmne COVID-19 epideemia ei ole muutnud Venemaa pikaajalisi strateegilisi eesmärke, kuigi on mõnevõrra pärssinud välispoliitika teostamise võimalusi. Vastupidi, Kremliis usutakse, et pandeemia tõttu pigem kiireneb kahe trendi areng, millele Venemaa ka kaasa aidata püüab – rahvusvahelise olukorra

liikumine multipolaarsuse suunas ning lääneriikide mõju kahanemine globaalsel areenil.

Venemaa teadvustab endale, et multipolaarsuse suundumus toob kaasa suurema konfliktiohu, kuna tugevneb suurriikide omavaheline konkurents ressursside ja mõjusfääride pärast.

→ Näide Venemaalt lähtunud
laimukampaaniast sotsiaalmeedias
Oxford-AstraZeneca vaktsiini vastu

Sellele vaatamata peab Venemaa trendi endale kasulikuks, sest näeb multipolaarsuses võimalust oma reaalpoliitilise mänguruumi suurendamiseks, eelkõige lääneriikide arvelt.

Venemaa juhtkond panustab sellele, et globaalne epideemia sunnib lääneriike keskenduma sisepoliitiliste ja majanduslike probleemide lahendamisele, tõstab esile populistlikud ja äärmuslikult meelestatud liikumised ning kokkuvõttes vähendab lääneriikide väärtuspõhist ja institutsionaalset ühtsust. Omalt poolt on Venemaa valmis nende trendide õhutamiseks õli tulle valama. Seetõttu näeme ka 2021. aastal Venemaa mõjutustegevuses katseid tekitada ja suurendada lõhesid nii lääneriikide ühiskondades kui ka riikide vahel ja Euroopa Liidu (EL) tasandil. Siia hulka kuulub soov Lääne COVID-19 vaktsiine diskreditada, mille näide on Oxford-AstraZenecas välja töötatava vaktsiini ristimine Vene propagandas "ahvavaktsiiniks" ning katsed levitada seda infot Lääne meedias. Laimamisega loodab Venemaa ühelt poolt luua soodsama positsiooni enda vaktsiinidele maailmaturul ning teisalt edendada oma strateegilist ambitsiooni näidata end globaalse jõuna, kes suudab esimesena pakkuda lahenduse COVID-19 kriisile.

Venemaa kaugem eesmärk EL-i suhtes on jõuda sanktsioonide lõdvendamise või kaotamiseni, seejuures ise järeleandmisi tegemata. Samal ajal on Venemaa oma käitumises jäänud küüniliseks, kui vaadata tema reaktsioone Aleksei Navalnoi mürgitamisega, MH17 lennu uurimisega seonduvat, küberründeid Lääne institutsioonidele ning Vene eriteenistustega seotud mõrvu viimastel aastatel Euroopa linnades. Joe Bideni administratsiooni ametisse astumine ei muuda oluliselt Venemaa agendat USA suhtes, see jääb peamiselt vastasseisule orienteerituks. Tõenäoliselt üritab Venemaa ära kasutada relvastuskontrolli läbirääkimisi ja START-lepingu pikendamist, et demonstreerida enda konstruktiivsust, samal ajal säilitades oma mittestrateegiliste tuumalõhkepeade mastaapse ülekaalu.

30 AASTAT "LÄHIVÄLISMAAD" – KRIISIST KRIISINI

Samal ajal kui Venemaa panustab lääneriikide nõrgenemisele rahvusvahelisel areenil, tasub heita pilk olukorrale Venemaa lähiregioonis, kus Kremli poliitika on suunatud enese kehtestamisele domineeriva jõuna.

Venemaa strateegiline prioriteet on tema lähiregioon, kus mõjusfääri hoidmise seisukohalt on kõige olulisemad riigid Ukraina ja Valgevene. NSV Liidu lagunemisest alates on Venemaa tegutsenud selles piirkonnas majanduslikult ja sõjaliselt domineeriva positsiooni kindlustamise ning konkureerivate rahvusvaheliste jõudude kõrvaletõrjumise nimel. Samas näitas 2020. aasta septembris eskaleerunud ja tuhandeid ohvreid kaasa toonud Mägi-Karabahhi konflikt, et multipolaarsus jõuab paratamatult ka Venemaa enda lähiregiooni, kus jõudude tasakaalu valemis Lõuna-Kaukaasias on tugevalt kanda kinnitanud Türgi. Ühtlasi on Kesk-Aasias majanduslike investeeringute kõrvalmõjuna suurenenud Hiina poliitiline mõjuvõim.

Soov kehtestada ennast lähiregiooni liidri rollis on suurriigi puhul mõistetav, eriti kui see on suunatud stabiilsuse ning majandusliku arengu soodustamisele. Kui praegu, 30 aastat hiljem vaadata lähemalt tegelikku olukorda selles regioonis, jättes kõrvale Balti riigid, siis tekib õigustatud küsimus – kus on stabiilsus ja majanduslik areng? Peaaegu kõik riigid regioonis kannavad territoriaalse konflikti või sisemise kriisi taaka (vt kaarti lk 8–9). Millest tuleneb nii drastiline erinevus EL-i ja NATO-ga lõimunud Ida-Euroopa ja Balti riikidega?

Venemaa tegevust tema lähiregioonis iseloomustab hästi vanasõna: mida külvad, seda lõikad. Venemaa on järjekindlalt püüdnud poliitiliste,

**MULTIPOLAARSUSE KÕRVALMÕJUD:
VENEMAA PEAB ARVESTAMA TÜRGI JA HIINA
MÕJU KASVUGA OMA LÄHIREGIOONIS.**

📍 *Lõuna-Osseetiat eraldavad Georgiast Venemaa paigaldatud okstraatpiirded ja aed*

ALLIKAS: SERGEI BOBYLEV / TASS

majanduslike ja sõjaliste mõjutushoobade abil takistada sealsete riikide lõimumist ja suhete arendamist euroatlantiliste organisatsioonidega. Selle nimel seisab Venemaa vastu õigusriikluse, kodanikuühiskonna ja vabade valimiste põhimõtete juurutamisele lähiriikides, kartes demokraatlike ideede kandepinna laienemist ka Venemaa elanike seas. Nendes ideedes näeb Venemaa võimueliit eksistentsiaalset ohtu oma võimuvvertikaali püsimisele.

Kõige selle tagajärjel vaevleb suur osa Venemaa lähiregioonist endiselt territoriaalsete vaidluste, etniliste vastasisude ning riigisiseste kriiside lõksus,

mis takistab oluliselt sotsiaal-majanduslikku ja poliitilist arengut. Sealjuures on trend pigem halvenemise poole – pelgalt 2020. aasta töi kaasa Mägi-Karabahhi konflikti eskaleerumise ning riigisiseseid kriisid Valgevenes ja Kõrgõzstanis.

Arvestades seda, et Venemaa suhtumine oma lähiregiooni ei muutu, ta ei aita kaasa demokraatlike põhimõtete ja vabade valimiste juurdumisele sealsetes riikides, toovad ka järgmised aastad väga tõenäoliselt kaasa uusi kriise, mis põhjustavad nii otseseid kui ka kaudseid julgeolekuriske Eestile ja Euroopale laiemalt.

KONFLIKTID JA KRIISID VENEMAA NAABRUSES

Valgevene

Ulatuslikud protestid ja riigisisene kriis pärast jõhkralt Aljaksandr Lukašenka kasuks võltsitud presidendivalimisi.

Donbass

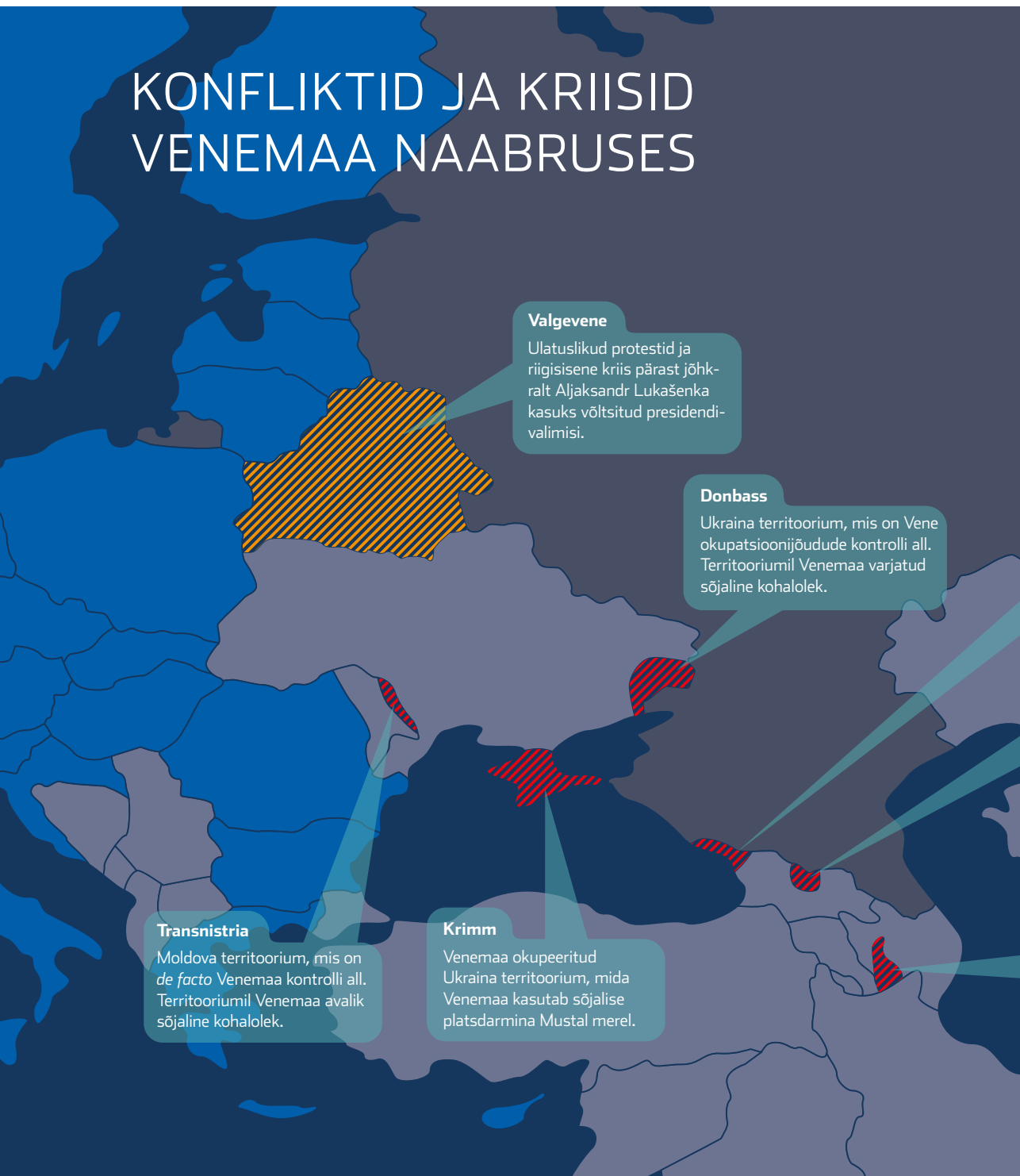
Ukraina territoorium, mis on Vene okupatsioonijõudude kontrolli all. Territooriumil Venemaa varjatud sõjaline kohalolek.

Transnistria

Moldova territoorium, mis on *de facto* Venemaa kontrolli all. Territooriumil Venemaa avalik sõjaline kohalolek.

Krimm

Venemaa okupeeritud Ukraina territoorium, mida Venemaa kasutab sõjalise platsdarmina Mustal merel.

„KONTROLLITUD EBASTABIILSUS“

Venemaa huvides on hoida oma lähiregiooni hapra tasakaalu seisundis. Seetõttu tahab Venemaa oma lähiriikide puhul näha järgmisi tunnuseid ning nende hoidmisele ja tekitamisele kaasa aidata.

- » Õigusriikluse piiratud areng
- » Vabade valimiste puudumine
- » Pärsitud kodanikuühiskond
- » Piiratud suhted lääneriikidega

- » Territoriaalne konflikt, mille kaalukeeleks on Venemaa
- » Venemaa sõjaline kohalolek baasina või muul moel

Need tingimused võimaldavad Venemaal regiooni eskalatsioonitasemega vajadusel manipuleerida, kuid kokkuvõttes tekitavad regioonis ka püsiva plahvatusohu.

Abhaasia

Georgia territoorium, mis on *de facto* Venemaa kontrolli all. Territooriumil Venemaa avalik sõjaline kohalolek.

Lõuna-Osseetia

Georgia territoorium, mis on *de facto* Venemaa kontrolli all. Territooriumil Venemaa avalik sõjaline kohalolek.

Kõrgõzstan

Riigisisene kriis 4. oktoobril 2020 toimunud presidendivalimiste järel, võimuerakondi süüdistati ulatuslikus häälte ostmises.

Mägi-Karabahn

Armeenia ja Aserbaidžaaani vaidlusalune territoorium. Alates 2020. aasta novembrist Venemaa sõjaline kohalolek rahuvälise egiidi all.

VALGEVENE REŽIIMI VASTASSEIS RAHVAGA

Enneolematud protestiaktsioonid Valgevenes murendavad režiimi alustalasisid.

2020. aastal luhtus Aljaksandr Lukašenka plaan takistusteta kuuendat korda presidendiks saada. Valgevenelased olid juba varem rahulolematud oma madala elatusasemega ja tüdinud 26 aastat riiki autoritaarselt valitsenud Lukašenkast. Kevadel lisandus pettumus Lukašenka ükskõikses suhtumises inimeste tervisesse COVID-19 kriisi ajal.

Esile kerkisid Lukašenka senini kõigutamatuna tundunud positsiooni ohustavad kolm peamist konkurenti presidendivalimistel – Belgazprombanki endine juht Viktor Babarika, varasem diplomaat ja Kõrgtehnoloogilise Pargi juht Valerõ Tsepkala ning populaarne blogija Sjargei Tsihhanovski. Nemandisid inimestele lootust, et Lukašenka raudses haardes püsinud Valgevenes on muutused võimalikud – seda enam, et Babarika ja Tsepkala kuulumine riigi eliidi hulka viitas rahulolematusele ka Lukašenka enda n-õ tagalas.

Hirmu oma diktatuuri kokkuvarisemise pärast näitas Lukašenka otsus need kolm veel enne valimisi konkurentsist kõrvaldada. Peamiselt maapiirkondadest pärit Lukašenka valijate seas populaarseks saanud Tsihhanovski

võeti esimesena vahi alla. Seejärel ka linnainimeste eelistatud Babarika, kellel õnnestus presidendikandidaadiks registreerimiseks vajalikust 100 000 toetusallkirjast saada neli korda rohkem allkirju. Tsepkala lahkus riigist, teades, et vastasel juhul ta vahistatakse.

Režiimi esindajad arvasid, et on konkurentide kõrvaldamisega sillutanud tee Lukašenka tagasivalimisele. Nad ei osanud oodata, et Tsihhanovski abikaasa Svjatlana registreerimine valimistele toob kaasa suure osa konkurentsist eemaldatud kandidaatide toetuse koondumise Tsihhanovskaja kandidatuuri taha. Võimude representiivsed sammud kampaaniaga seotud inimeste, toetajate ja nende tegevust kajastanud ajakirjanike vastu andis lootust vastupidise tulemuse – Tsihhanovskaja populaarsus aina kasvas.

Poliitiliselt kuum suvi kulmineerus presidendivalimistega 09.08.2020, kui Lukašenka kuulutas end 80,2% poolthäälega valimiste võitjaks. Valimiste massilise võltsimise tõttu valimisjaoskondades ei saa ka Valgevene Keskvalimiskomisjon teada, milline oli Lukašenka ja Tsihhanovskaja tegelik toetusprotsent. Valgevenelased,

→ *Valgevene naistel
on keskne roll
võimuvastastes
meeleavaldustes*

ALLIKAS: EPA / STRINGER

kes olid osalenud või näinud kaadreid Tsihhanovskaja rahvarohketest kampaaniaüritustest, tundsid selgemini kui kunagi varem, et neid on petetud. Nad tulid tänavatele nii suurte hulkadena, mida Valgevene lähiajalos ei ole nähtud. Protestidest sai Valgevenes uus argipäev.

Võimude vastutustundetu käitumine inimeste tervise suhtes viirusepuhangu esimese laine ajal suurendas elanikkonna politiseerumist. Kui viimastel aastatel pigem hoiduti meeleavaldustel poliitikast, siis seekord nõuti selge sõnaga Lukašenka võimult lahkumist ja uute valimiste korraldamist.

Valimistega seotud sündmused näitasid, et Valgevene ühiskond muutub, kuid võimud ei suuda sellega kohaneda. Režiimil napib muid vahendeid protestimeelsuse vaigistamiseks peale NKVD stiilis hirmutamise, räige vägivalda ja massiliste arreterimiste. Sellised meetmed tekitavad juurde uusi rahulolematuid, ka võimuvertikaalis

– eliidist ja jõustruktuuridest on inimesi läinud üle meeleavaldajate poole ning riigiettevõtetes on streike toimunud. Meeleavaldustest rohkem kartiski Lukašenka tööliste streike, sest need on löök ühtaegu nii režiimi mainele kui ka riigi majandusele.

Vabatahtlikult Lukašenka võimust ei loobu. Pärast igat tagasilööki kogub ta ennast kiiresti. Konkurendid on trellide taga. Niigi heldelt tasustatud jõustruktuurides maksti protestide mahasurumise eest lahkelt boonust. Riigitõotajad ei taha riskida määramatusega ja on seetõttu Lukašenkale lojaalsed.

Rahvakogul 2021. aasta veebruaris matkiti ühiskondlikku dialoogi riigi tuleviku üle. Sellega püütakse võita aega kontrolli taastamiseks Valgevenes. Ent suure osa rahva silmis on Lukašenka kui president kaotanud legitiimsuse ning Valgevene pöördunud muutuste teele. Isegi kui protestid mõnevõrra vaibuvad, ei rahune Valgevene, enne kui Lukašenka võimult lahkub.

LUKAŠENKA LAHKUMINE ON REFORMIDE EELDUSEKS

Elatustaseme parandamiseks on vaja majandusreforme, mis paratamatult toovad kaasa sotsiaalse šoki.

Valgevene madala elatustaseme algpõhjuseks on olnud majandusreformide tegemata jätmine NSV Liidu lagunemise järel. Valgevenes on väljastpoolt doteeritud ning sotsialistlikel planeerimisprintsiipidel põhinev riigimajandus, mille eluiga on läbi saanud. Kuna ühiskonna moderniseerumist on kunstlikult pikalt tagasi hoitud, tekitaksid reformid šoki.

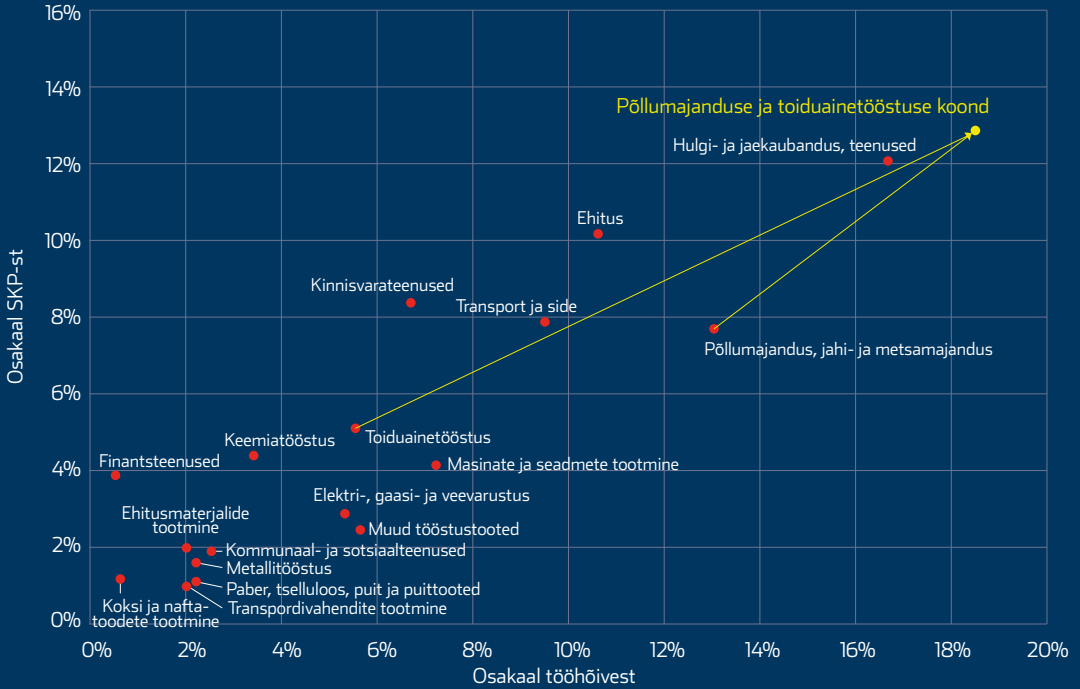
Valgevene majandus sõltub tugevalt Venemaast. Vaid üksikud majandusharud ei ole kas ekspordiväljundi, impordisendi või krediidi kaudu Venemaa mõju all, ning sellisest sõltuvusest vabanemine saab olla vaid pikaajalise eesmärgistatud tegevuse tulemus, mis eeldab poliitilist tahet.

Valgevene väliskaubanduse Venemaast sõltumise kõrval on oluline teadvustada, et suurima omaette tegevusvaldkonna Valgevene majanduses moodustavad omavahel kombineeritult toiduainetööstus ja sellega seotud põllumajandus, mille eksporditoodang on mõeldud ainult Venemaa turule.

Valgevene põllumajandustoodangu ekspordi järsuks ümbersuunamiseks häid alternatiive ei ole, kuna tegutsetakse EL-i turgude vahetus läheduses ning toiduaineid väljapoole Venemaa turgu tarnides tuleks võistelda tugeva konkurentsi tingimustes, millega harjumine ning mille tarbeks tootmise tõhustamine võtab aega. Ilma Venemaa turuta sunniks struktuurne reform selles sektoris töökohta vahetama 5–6% valimisealisest elanikkonnast, paljudele neist on see valulik protsess ning nad häälestuksid tõenäoliselt tulevikus uue võimu vastu. Teistel tööstusharudel on perspektiiv uute eksporditurgude (sh tööstusettevõtetele allhanke) leidmiseks suurem ning reformide negatiivne sotsiaalne mõju väiksem.

Meedias palju tähelepanu pälvinud Valgevene naftatööstus ja IT-sektor ei moodusta põllumajanduse ja toiduainetööstusega võrreldavat reformimisulesannet ja neil ei ole samaväärset sotsiaal-poliitilist tähendust, sest nii tööhõives kui ka panuses riigi sise-majanduse koguprodukti (SKP) on nende sektorite osakaal väike.

VALGEVENE MAJANDUSE STRUKTUUR

Põllumajanduse ja toiduainetööstuse liidetav mõju moodustab Valgevene tööstusharude suurima grupi nii tööhõive kui SKP seisukohalt.

ALLIKAS: VÄLISLUUREAMET

Valgevene poliitiliste protsesside majandusliku aspekti keskne küsimus on, kui kiiresti suudetakse reformida tööjõuturgu. Kas ja kus leitakse uued ülesanded

struktuursete reformide käigus vabanevale tööjõule – sellest sõltub, milliseid valikuid hakkavad valgevenelased langetama järgmistel valimistel.

**VALGEVENE TULEVIKU PROOVIKIVIKS ON TÖÖTURU
MASTAAPSED MUUTUSED – UUS RAKENDUS TULEB LEIDA
SADADELE TUHANDETELE INIMESTELE.**

VENEMAA VALGEVENE UUE RIIGIJUHI OTSINGUIL

Venemaa pole kindel, kuidas tagada Valgevene püsimine Venemaa mõjusfääris pärast kontrollitud võimuvahetust.

Kremli ja Aljaksandr Lukašenka 26 aasta jooksul järeleproovitud suhted näitavad, et aeg-ajalt esilekerkivatest pingetest hoolimata on Venemaa alati valimistel Lukašenkat toetanud. Ta on hoidnud strateegiliselt olulist naaberriiki kontrolli all, taganud selle püsimise Venemaa orbiidil ja hoidnud ära lõimumise Läänega.

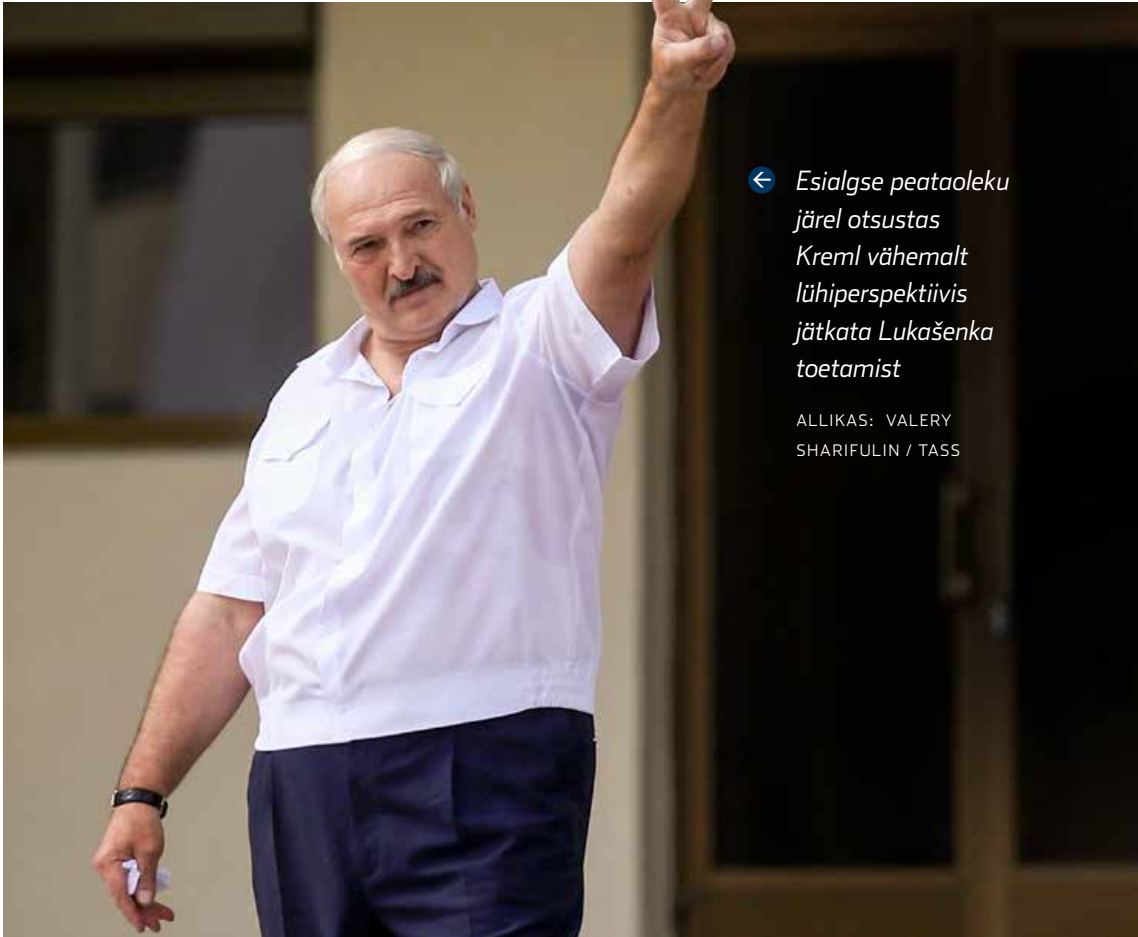
Protestide ulatus ja kestus pärast valimisi Valgevenes tuli Venemaa juhtkonnale ebameeldiva üllatusena. Esialgse peataoleku järel otsustati vähemalt lühiperspektiivis jätkata Lukašenka kui Kremli jutupunktides legitiimse presidendi toetamist. Lukašenka on aastate jooksul monopoliseerinud Venemaaga suhtlemise Valgevenes, mistõttu Venemaal ei ole võimalik kiirelt leida tema asemele häid kandidaate. Protestide haripunktis otsustas Venemaa juhtkond võtta oma kontrolli alla Valgevene sündmusi puudutava

meediavälja. Valgevenesse saadeti RT (varem Russia Today) propagandiste, kelle ülesanne oli luua narratiiv Lääne pealetungist Valgevene suveräänsusele. Meeleavalduste ohjeldamiseks ja nende organisatsiooni purustamiseks saadeti Valgevenesse ka julgeolekustruktuuride töötajaid.

Venemaa poliitiline ja rahandusabi Valgevenele on tingimuslik. Venemaa tegi enne 2020. aasta septembris kokku lepitud laenuabi andmist Valgevene riigirahandusele põhjaliku auditi, kus üks peamisi etteheiteid oli põhjendamatud kulutused sisejulgeolekule.

Samaaegselt abikäe ulatamisega kasutab Venemaa Valgevene poliitilist kriisi ja Lukašenka nõrgenenud sise- ja välispoliitilist positsiooni oma huvide laiendamiseks ja mõju tugevdamiseks Valgevenes. Valgevenet survestatakse välja töötama muudatused

**MIDA KAUEM SEISAB KREML DIKTAATORI SELJATAGA,
SEDA ENAM RISKIB TA VALGEVENELASTE JÄRK-JÄRGULISE
VÕÖRANDUMISEGA VENEMAAST.**

← *Esialgse peataoleku järel otsustas Kreml vähemalt lühiperspektiivis jätkata Lukašenka toetamist*

ALLIKAS: VALERY SHARIFULIN / TASS

põhiseadusesse, mis Venemaa hinnangul rahustaks tänavaprotestid ning võimaldaks teha kontrollitud võimuvahetuse. Venemaa huvides oleks nõrk president ning mitu võimukeskust, kes konkureeriks omavahel Kremli tähelepanu pärast ning kust on võimalik leida Kremlile lojaalseid isikuid.

Kreml teab, et jätkuv toetus Lukašenkale seab ohtu valgevenelaste suhtumise Venemaasse, mis senini

on positiivne. Samal ajal tahab Venemaa iga hinna eest vältida Lukašenka võimult lahkumist protestide surve, kuna see võib innustada sama tegema rahvast Venemaal. Venemaa tahaks Lukašenka järglasena näha ennustatava käitumisega ja Kremlile lojaalset inimest. Ent kuidas tagada Lukašenka järglase joondumine Venemaa huvide järgi ja samal ajal hoida ära Lääne mõju tugevnemine Valgevenes, selleks Venemaal lihtsaid lahendusi ei ole.

VENEMAA JÄTKAB AGRESSIOONI UKRAINA VASTU

Venemaa sunnib Ukrainat tunnustama okupatsioonijõudude esindajaid täieõiguslike läbirääkimispartneritena.

Venemaa okupatsioon Krimmis jätkub ja Ida-Ukraina konflikti lahendamine ei ole edenenud, vaatamata Ukraina jõupingutustele. Ehkki relvakokkupõrgete arv Donbassi kontaktjoonel on märgatavalt vähenenud pärast 27.07.2020 jõustunud järjekordset relvarahu, ei ole silmapiiril poliitilist lahendust olukorrale.

Donbassi okupeeritud alade taasintegreerimine Ukraina koosseisu Venemaa nõutud tingimustel on Ukraina võimudele vastuvõetamatu. Venemaa mängib aga aja peale, lootes, et lahendamata konflikt sunnib Ukraina juhtkonda varem või hiljem järeleandmisi tegema.

2019. aasta detsembri Normandia tippkohtumisele ei ole järke tulnud ning tollastest kokkulepetest on suur osa täitmata. Konflikti lahendamise läbirääkimistel kolmepoolses

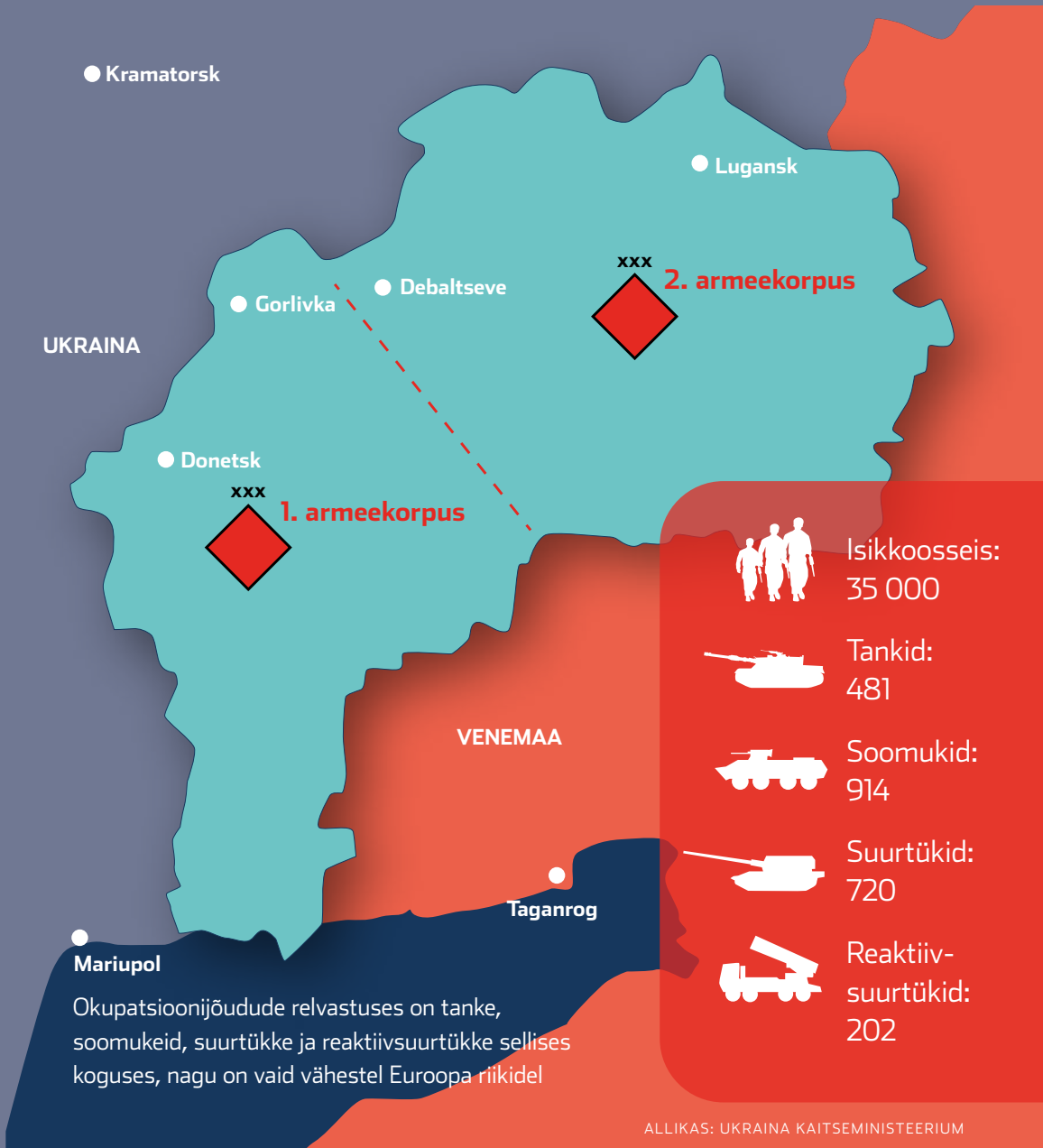
kontaktgrupis (Venemaa, Ukraina ja OSCE) sunnib Venemaa Ukrainat tunnustama okupatsioonijõudude esindajaid täieõiguslike osalejatena, mis on Ukraina seisukohalt loomulikult sobimatu.

Venemaa esindajad on üha valjemalt hakanud Ukrainat süüdistama eemaldumises Minski kokkulepetest. Viimati leiti selleks põhjus Ukraina kohalike valimiste ajal, kritiseerides Ukraina parlamendi otsust välistada valimiste korraldamine okupeeritud Donbassis. Ehkki Ukraina olnuks valmis kaaluma valimiste korraldamist ka Ida-Ukraina okupeeritud aladel, ei ole see mõeldav niisugustes tingimustes, kus ei ole mingit võimalust järgida Ukraina seadusi.

Ida-Ukraina okupeeritud alade tege-
likkuse määravad okupatsioonijõud, mille käsutuses olevate, Venemaa juhitud ja varustatud relvajõudude abil

**VENEMAA MÄNGIB AJA PEALE, LOOTES, ET
LAHENDAMATA KONFLIKT SUNNIB UKRAINA JUHTKONDA
VAREM VÕI HILJEM JÄRELEANDMISI TEGEMA.**

VEENE OKUPATSIOONIVÄED IDA-UKRAINAS – 1. JA 2. ARMEEKORPUS

on mistahes hetkel võimalik taastada sõjaline surve Ukrainale. Okupatsioonijõudude relvastuses on tanke, soomukeid, suurtükke ja reaktiivsuurtükke sellises koguses, nagu on vaid vähestel Euroopa riikidel (vt kaart ja tabel). Sellise ähvarduse paiknemine Ukraina kui Euroopa riigi okupeeritud osas tõestab ehedalt Venemaa soovimatust loobuda agressioonist.

Olukord Ida-Ukrainas ja konfliktile lahenduse otsimine on jätnud õigusamatult tagaplaanile Krimmi okupeerimise teema. Venemaa tunneb end piisavalt tugevana ega ole teinud Krimmi küsimuses vähimaidki järeleandmisi. Vastupidi – Krimmi mageveega varustamise probleemis püüab Venemaa näidata ohvrit süüdlasena, heites Ukrainale ette Krimmi varustava vee-kanali sulgemist 2014. aastal. Krimmi veevarustusest püüab Venemaa tekitada Ukraina sisepoliitilise lõhestamise teema, luues illusiooni, et veevarustuse taastamise korral võiks Venemaa teha järeleandmisi Donbassis.

Venemaa toetab Ukraina poliitikas kõigiti Vene-meelseid jõude, kes on nõus aktsepteerima Krimmi okupeerimist ja Ida-Ukraina konflikti lahendamist Venemaa seatud tingimustel. Valgevene

puhul on Venemaa hoiatanud lääneriike sekkumast riigi siseasjadesse, kuid Ukrainas Venemaa endale sellist piirangut ei sea.

Ukraina valimiste eel on Venemaa juhtkond osutanud külalislahkust eriti Ukraina erakonna Opositsiooniplatvorm – Elu Eest poliitikutele. Partei üks juhte, Vladimir Putinile lähedane Ukraina oligarh ja parlamendiliige Viktor Medvedtšuk on sage külaline Venemaa riigipea juures. Enne 25.10.2020 toimunud kohalikke valimisi Ukrainas oli Medvedtšuk üks väheseid inimesi, kes koroonaviiruse kartuses silmast-silma

← *Ukraina opositsioonipoliitik Viktor Medvedtšuk kohtumisel Venemaa presidendi Vladimir Putiniga 6. oktoobril 2020*

ALLIKAS: ALEXEI DRUZHININ / TASS

kohtumisi vältiva Putini jutule pääses. Ukraina ja Venemaa lahutamatu saatus ja tihedate sidemete deklareerimine on peamine sõnum, mis taolistelt kohtumistelt avalikkusele saadetakse.

Ukrainas ulatuslikku meediakanalite võrku kontrolliva Medvedtšuki visiit oli mõeldud mõjutama Ukraina valijaskonda, veendes seda, et just Venemaalt

tuleks ukrainlastel julgeolekut ja arengut otsida. Sealjuures tegi Medvedtšuk elavat reklaami Venemaa koroonavaktsiinile, väites, et on suurepärase Vene vaktsiiniga Krimmis puhkamise ajal nakkuskindlaks saanud ning palus Putinit eraldada vaktsiini ka Ukrainale. Niiviisi esines Medvedtšuk osalisena Venemaa ulatuslikus vaktsiinikampanias ja seadis surve alla Ukraina valitsuse, sest Vene vaktsiini hankimisega kaasneksid ka Venemaa poliitilised nõudmised. Medvedtšuk kauples naaberriigi presidendilt välja ka Ukraina-vastaste sanktsioonide leevendamise ning vaid nädal hiljem vabastaski Venemaa piirangutest kolm Ukraina ettevõtet.

Sellise kõhklematu mõjutustegevusega loodab Venemaa aidata Ukraina poliitilisi jõude, kes eelistavad Moskvat tõmbekeskusena ja tõrjuvad Ukraina valitud euroopalikku arengusuunda.

**VENEMAA TOETAB UKRAINA POLIITILISI JÕUDE,
KES EELISTAVAD MOSKVAT TÕMBEKESKUSENA.**

MAALIHE KAUKAASIAS

Mägi-Karabahhi sõja tagajärjel on oluliselt suurenenud Venemaa sõjaline kohalolu Lõuna-Kaukaasias.

27.09.2020 hommikul alustasid Aserbaidžaaani Relvajõud pealetungi Mägi-Karabahhi konfliktipiirkonnas. Armeenia ja Mägi-Karabahhi üksusi (edaspidi: Armeenia üksused ja/või relvajõud) tabasid kogu kontaktjoone ulatuses massiivsed kaudtulelöögid, millele järgnes soomusüksuste pealetung. Armeenia üksused suutsid esialgu oma positsioone küll hoida, kuid ligi kuus nädalat väldanud sõja lõpptulemus oli selge – Armeenia sai sõjaliselt lüüa. 10.11.2020 esimestel tundidel kehtima hakanud relvarahuleppega sai Aserbaidžaan oma kontrolli alla suure tüki Mägi-Karabahhi endast ning seda separatistlikku piirkonda ümbritsevad seitse rajooni. Need on alad, mille Aserbaidžaan keskvalitsus kaotas Armeeniale esimese Mägi-Karabahhi sõja käigus, mis lõppes 1994. aastal. Rohkem kui veerand sajandit püsinud *status quo* oli murtud, Lõuna-Kaukaasiale laiemalt oli see poliitiline maalihe.

SÕJA PÕHJUSED JA EELTINGIMUSED

Klassikalise määratluse kohaselt puhkevad sõjad siis, kui on valmisolek, võimekus ja võimalus sõjategevuse alustamiseks. See tähendab, et konflikti üks pool on valmis kasutama sõjalist jõudu, tal on enda hinnangul piisavad sõjalised võimed edu saavutamiseks lahinguväljal ning sõjategevuse alustamiseks eksisteerib soodne nn võimaluste aken.

Enne sõjategevuse alustamist Mägi-Karabahhis oli Aserbaidžaaani juhtkond jõudnud veendumusele, et vähemalt temale vastuvõetaval viisil ei õnnestu läbirääkimiste teel seda konflikti lahendada. Samal ajal oli Aserbaidžaan juba aastaid sihiteadlikult investeerinud sõjaliste võimete arendamisse. Relva- ja kaitsehangetele lisandusid mastaapsed õppused ja Türgi toetusel toimunud sõjaline väljaõpe, mis koosmõjus olid oluliselt tõstnud

MÄGI-KARABAHH PÄRAST RELVARAHULEPET

⬆️ *Lisaks luure- ja ründedroonidele oli Mägi-Karabahhi sõjas endiselt oluline osa n-õ traditsioonilisel kaudtulul. Fotol Armeenia relvaüksuse võitleja tulistamas välihaubitsast D-30*

ALLIKAS: ARMENIAN MINISTRY OF DEFENCE VIA REUTERS

Aserbaidžaani Relvajõudude sõjalist võimekust.

Viimase tingimuse – soodsa võimalusena oli mängus mitu tegurit. Neist olulisim oli Türgi poliitilise juhtkonna valmisolek toetada Aserbaidžaani nii poliitiliselt kui ka sõjaliselt. Samal ajal oli Armeeniat ja tema strateegilist liitlast Venemaad tabanud ränk koroonaeepideemia. Ka Lääne suurriikide tähelepanu oli hõivanud võitlus koroonaviirusega, majandusküsimused ning oma sisepoliitilised protsessid.

Pikaajalistes kaalutlustes mängisid tõenäoliselt rolli veel kaks tegurit. Esimene oli Armeenia kasvav kaitse-eelarve ning ümberrelvastumine. Viis aastat hiljem oleks Aserbaidžaani sõjaline ülekaal võinud olla väiksem kui 2020. aasta sügisel.

Teiseks oleksid COVID-19 epideemia ja sellega kaasnev majanduskriis tõenäoliselt mõjutanud ka Aserbaidžaani sisepoliitilist stabiilsust – protestimeeleolud ühiskonnas oleksid kasvanud, president Ilham Alijevi võimutäiuse

säilimine võinuks küsitavaks muutuda. Sõjaline võit Mägi-Karabahhis oli Aserbaidžaanis ühiskonnale aga ajaloolise kaaluga saavutus, mis lisaks kõigele muule legitimeerib riigi praegust poliitilist süsteemi veel paljudeks aastateks.

POLIITILISED TAGAJÄRJED

Teise Mägi-Karabahhi sõja peamine tagajärg on Venemaa ja Türgi mõjujõu tugevnemine Lõuna-Kaukaasias. Venemaa sõjaline kohalolu Lõuna-Kaukaasias kasvas oluliselt ning lahinguväljal sõja võitnud Aserbaidžaanis territooriumil on nüüd enklav, mille julgeolekut tagavad Vene rahuvalvjad. See on lahendus, millele varem on aastaid vastu seisnud nii Armeenia kui ka Aserbaidžaan. Peale selle suureneb veelgi Armeenia sõltuvus Venemaast, kelle heasoovlikkusest oleneb nüüd otseselt Mägi-Karabahhi armeenlaste ja ka Armeenia enda sõjaline julgeolek. See on asjaolu, mis avaldab edaspidi mõju Armeenia sise- ja välispoliitikale. Teisalt kätkeb sõja kulg ja lõpptulemus Venemaa jaoks ka riske. Armeenia liitlase Venemaaga käsitas strateegilise julgeolekugarantiina nii Armeenia ise kui ka laiem rahvusvaheline

TEISE MÄGI-KARABAHHI
SÕJA KAOTAJATEKS ON PEALE
ARMEENIA RAHVUSVAHELISED
ORGANISATSIOONID NING
KÜLMA SÕJA JÄRGNE
JULGEOLEKUARHITEKTUUR
ÜLDISEMALT.

kogukond. Kuid sellele vaatamata kaotas Armeenia sõja. See asjaolu võib tulevikus kahjustada Venemaa tõsivõtetavust oma liitlaste julgeoleku tagajana.

Türgi omakorda on muutunud Lõuna-Kaukaasia poliitilise olukorda kujundavaks piirkondlikuks jõukeskuseks. Ning lisaks Venemaa sõjalisele kohalolekule on Aserbaidžaanis territooriumil nüüdsest ka Türgi alaline sõjaline kohalolu.

Teise Mägi-Karabahhi sõja kaotajateks on peale Armeenia ka rahvusvahelised organisatsioonid ning külma sõja järgne julgeolekuarhitektuur üldisemalt. Sest selle sõja lõpptulemuse otsustas sisuliselt kahe piirkondliku suurriigi omavaheline kokkulepe, mille sisu ja stiil sarnaneb 19. ja 20. sajandi rahvusvahelisi suhteid iseloomustanud mõjusfääride loogikale ning nn jõupoliitikale.

VENEMAA AAFRIKAS: AMBITSIOONID JA TEGELIKKUS

↑ *Egiptuse president Abdel Fattah el-Sisi ja Vladimir Putin
Sotšis Venemaa–Aafrika tippkohtumisel*

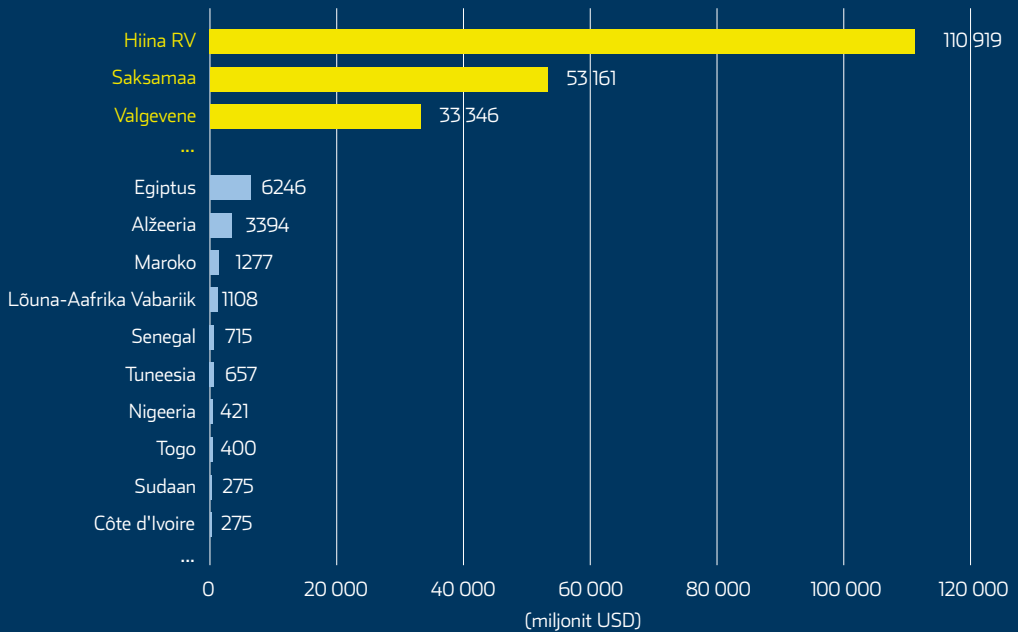
ALLIKAS: KREMLIN.RU /
CC BY 4.0

Venemaa demonstreerib Aafrika toel oma mõjukust ning võimendab sel moel enda kui suurriigi kuvandit.

Viimastel aastatel on Kremli fookusesse sattunud Aafrika, pakkudes võimalusi nii strateegilisteks kui ka taktikalisteks sammudeks, Venemaa väljapaistvust ja tähtsust demonstreerivateks saavutusteks.

Venemaa suurenenud huvi Aafrika vastu illustreeris 2019. aastal Sotšis toimunud ning laia meediakajastuse saavutanud Venemaa–Aafrika esimene tippkohtumine, kus lubati viie aastaga kahekordistada kaubavahetust Aafrika

VENEMAA SUURIMAD KAUBANDUSPARTNERID JA PARTNERID AAFRIKAS 2019. AASTAL

ALLIKAS: INTERNATIONAL TRADE CENTRE

riikidega. Rõhutatult suurejoonelist üritust juhatasid Vladimir Putin ja Aafrika Liidu eesistujana Egiptuse president Abdel Fattah el-Sisi. Esindatud olid kõik Aafrika riigid, enamik neist riigipeade tasemel. Ametlikel teadatel sõlmiti Sotšis üle 50 majanduskokkuleppe ligi 12,5 miljardi USA dollari väärtuses. Sümbolse sammuna kanti maha 20 miljardi dollari väärtuses Aafrika riikide võlgu Venemaa ees.

Venemaa reklaamis tippkohtumisel oma suuri plaane Aafrika hõlvamiseks, kuid eesmärkideni jõudmises on ta takerdunud. Venemaa kaubavahetuse maht Aafrikas jääb mitme märkimisväärselt edumaad hoidva suurriigiga võrreldes tagasihoidlikuks. 2018. aastal küll suurenes Venemaa eksport Aafrikasse 18% ja import 11%, kuid hiljem on kaubavahetuse vood olnud langustrendis. Hiina ja lääneriikidega

↑ Venemaa sõjatööstusettevõtte Rostec esindaja Dmitri Šugajev 2020. aasta septembris kohtumisel Alžeeria Relvajõudude ülemjuhataja Said Chengrihaga

ALLIKAS: ALŽEERIA
RIIGITELEVISIOON

võrreldes niigi palju väiksem kaubavahetuse maht Aafrikaga vähenes 2019. aastal 20 miljardilt USA dollarilt 17 miljardini ning oli 2020. aasta esimese poolaasta seisuga kõigest 5,8 miljardit dollarit.

Piiratud ressursside tõttu ning strateegilistest huvidest lähtudes on Venemaa fookuses koostöö EL-i lõunapiiri ääres paiknevate Põhja-Aafrika riikidega.

Stockholm International Peace Research Institute'i (SIPRI) andmetel on Aafrika osakaal Venemaa relvaekspordist 17%. Suurim Vene relvade ostja Aafrikas on Alžeeria. Venemaa on sõlminud Alžeeriaga strateegilise partnerluse

lepingu (2001), mis hõlmab kolme olulist valdkonda – nii sõjalist, energeetilist kui ka poliitilist. Ka Egiptus on Venemaale tähtis partner oma strateegilise asukoha tõttu Aafrika ja Lähis-Ida piiril. Venemaal on õnnestunud luua Egiptusega püsiv ja mitmekihiline suhe nii militaarkoostöös kui ka energeetika alal. Samas on nende vastastikused kaubandusvood langustrendis, nagu teistelgi Põhja-Aafrika riikidel Venemaa-ga. Rosatomil on takerdunud Egiptuse esimese – El-Dabaa tuumaelektrijaama ehitamine, kuna Egiptus lükkas ehitamiseks vajaliku litsentsi väljastamise 2021. aastasse. Samuti venib 525 ha suuruse Vene tööstuspiirkonna rajamine Suessi

kanali majandustsooni, mis on osa president el-Sisi mastaapsest Suessi kanali laiendusprojektist. Projekt hõlmab Egiptuse lubatud maksusoodustusi ja oleks Vene autotööstuse, nafta- ja gaasiettevõtetele platvormiks toodangu eksportimisel Aafrikasse.

Liibüa on samuti Venemaale strateegiliselt oluline asukohta tõttu, pakkudes võimalust üksuste paigutamiseks NATO lõunatiivale ning suuremat paindlikkust opereerimiseks Vahemerel. Liibüas on olukord heitlik ning Venemaa tahab olla võtmetähtsusega osaline rahuläbirääkijana ning sealse poliitilise protsessi juures. Nii nagu Süüriaski, loodab Venemaa Liibüas pärast konflikti lahenumist end sisse seada magusaimates sektorites (nt taristu, energeetika).

Sahara-tagune Aafrika on Venemaale vähem oluline. Ta keskendub seal relvaekspordi arendamisele ning majandussuhetele eelkõige kaevandus-, energeetika-, ja põllumajandussektoris. Sageli tegutseb Venemaa konfliktidest haaratud riikide abistamise ning piraadi- ja terrorismivastase võitluse sildi all.

Aafrika pakub Venemaale huvi ka strateegilises pikaajalises võtmes, eesmärgiga vastanduda Lääne poliitilisele, sõjalisele ja majanduslikule mõjule.

Venemaa kaasab kohalikke, kodanikuühiskonnas aktiivseid ringkondi oma mõju suurendamiseks ning lääneriikidele vastanduvaks tegevuseks. Näiteks Malis on mitu organisatsiooni, mis edastavad ja levitavad aktiivselt Venemaa-meelseid loosungeid ja sõnumeid ning teevad infokampaaniaid Prantsusmaa ja laiemalt lääneriikide vastu. Üks selliseid on Mali Patriootide Ühing (Groupe des patriotes du Mali), kes on avalikult kuulutanud oma eesmärgiks tihedate sidemete arendamise Venemaaga. Siiski jääb selliste organisatsioonide tegevus vähetähtsaks ja Venemaal ei ole tegelikult võimekust Malis kohalike aktivistide toel suuri rahvamasse koondada.

Aafrika riikide üle paremat kontrolli saavutada ihkav Venemaa kasutab seal ilmnevaid võimalusi maksimaalselt ära, et oma tegevust laiendada, mõju otsustusprotsesside üle suurendada ja konflikte „maandada“. Nagu Liibüas, „lahendab“ Venemaa aktiivselt konflikti ka Kesk-Aafrika Vabariigis (KAV), kus Venemaa ametkondade toel luuakse soodsaid tingimusi äriühingute laiendamiseks. KAV-i huvide kaitsmise sildi all ÜRO sanktsioonide leevendamisest kasu lõikav Venemaa kujundab sel moel endale Aafrika riike abistava

↑ 2020. a oktoobris esitleti Banguis Venemaalt kingitusena saadud luuresoomukeid BRDM-2

ALLIKAS: CAMILLE LAFFONT / AFP

ja nende kodanikele vajalikke otsuseid läbi suruva suurriigi kuvandit. Tegelikult lähtub Venemaa KAV-is tegutsedes suuresti omaenda ärihuvidest.

KAV-is on 2017. aastast tegutsenud oligarh Jevgeni Prigožiniga seotud

ettevõtted. Venemaa juhtkond on andnud võimaluse maavarasid jm tooraineressursse puudutavaid kasulikke ärilepinguid sõlmida ning vastutasuks tegeleb Prigožin KAV-is Venemaa mõju laiendamisega. 2017. aastast on ÜRO Venemaa survele järk-järgult

**OMA MÕJUKUST TEGELIKKUSEST SUUREMANA
KUJUTLEV VENEMAA EI OLE AAFRIKAS JÕUDNUD
SOOVITUD EESMÄRKIDENI.**

TOETAJATE RINGI LAIENDAMINE ÜRO-s

Koostööd Aafrika riikidega tihendab Venemaa ka selleks, et nad toetaksid ÜRO-s Venemaad talle tähtsates küsimustes. Aafrika riigid esindavad enam kui veerandit ÜRO Peaassamblee häälest ning nad on Venemaa jaoks kasulikuks kaalukeeleks ja liitlaseks näiteks Süüriat ja Ukrainat puudutavate otsuste langetamisel. 2014. aastal jättis 58 riiki, sh Egiptus, Alžeeria, Lõuna-Aafrika Vabariik, Rwanda ja Gabon ÜRO Peaassambleel hääle andmata Krimmi annekteerimist hukka mõistvale resolutsioonile (UNGAR 68/262). Kõigest 19 Aafrika riiki 54-st hääletas

resolutsiooni poolt. Sudaan ja Zimbabwe hääletasid resolutsiooni vastu. Varem oli Venemaa omakorda kindlustanud soodsa tulemuse Zimbabwele ja Sudaanile, pannes veto nende suhtes sanktsioonide kehtestamisele. 2018. aastal, kui hääletati Venemaa vägede Krimmist väljaviimist nõudva resolutsiooni (UNGAR 73/194) üle, suurenes hääletusel osalemast loobunud ja erapooletute Aafrika riikide arv veelgi. Nende seas oli ka UNGAR 68/262 resolutsiooni pooldanud 18 Aafrika riiki, sh KAV ja Liibüa.

leevendanud KAV-i suhtes 2013. aastal kehtestatud sanktsioone, ning ÜRO sanktsioonide komitee heakskiidul ja KAV-iga sõlmitud koostöölepetele tuginedes alustas Venemaa KAV-i kaitseväge (FACA) toetamist relvade ja väljaõppega. Kaitsekoostöö tõhustamine KAV-iga, relvaekspordi suurendamine ning julgeolekuteenuste pakkumine on võimaldanud ühtlasi Prigožiniga seotud ettevõtetel kaevanduste tegutsemiseks kehtestatud piirangute leevendamise kasu teenida, teemante turvalisemalt kaevandada ning neid lihtsamalt eksportida.

Venemaal on mugav tugineda oma mõju laiendamisel Aafrikas eraettevõtetele. Erafirmad võimaldavad paindlikku asjaajamist ning sel juhul ei pea riik märkimisväärselt kulutama ega sinna ressurssi panema. See annab Venemaale võimaluse vajaduse korral oma seotust täielikult eitada ning kui olukord sihtriigis halveneb ja Venemaa ei suuda konfliktide lahendamisele tegelikult kaasa aidata, siis saab ta suuremate probleemideta lahkuda, jättes olukorra lahendamise teiste hallata ning võimendades sel moel ebastabiilsust kogu regioonis.

VENEMAA SISEPOLIITIKA JA MAJANDUS

Vananeva autokraadiga tihedalt seotud režiim näitab üha rohkem väsimise märke, süsteemil näib nappivat nii ideid kui ka energiat ja võimalusi elegantseteks poliittehnilisteks manöövriteks.

ALLIKAS: ALEXEI DRUZHININ / AP

2020. AASTA KONSTITUTSIOONI-MUUDATUS

Põhiseaduse muutmise seadustas Kreml praeguse presidendi jätkamise ametis ka pärast 2024. aasta valimisi.

Juba pikemat aega esitati küsimusi ja tehti oletusi Vladimir Putini ja laiemalt Venemaa võimuarhitektuuri tuleviku kohta pärast 2024. aastat. Lahendus tuli konstitutsioonimuudatustega. Seejuures pidid pettuma poliitikavaatlejad, kes ootasid nn 2024. aasta probleemile selle kaalukusega proportsionaalset, kõrgel tasemel poliititehnoloogilist lahendust. Konstitutsioonimuudatuste projekti Riigiduumas menetlemise eelviimasel päeval lisati sellele lihtsalt täiendus, et muudatuste jõustumisel ei arvestata presidendiks kandideerija ametiaegu presidendina enne muudatusi, millega kõrvaldati formaalne takistus Vladimir Putini teelt uuesti kandideerimisel. Juba varem oli enamik poliitikaanalüütikuid hinnanud kõige tõenäolisemaks, et tegelik võimutäius jääb Putini kätte ka pärast 2024. aastat, kuid presidendi ametiaegade primitiivset nullimist peeti lihtsakoelise ja küsitava legitiimsuse tõttu siiski vähe tõenäoliseks. Peamiselt eeldati, et senisele presidendile tekitatakse uus ametikoht mingit laadi kosmeetiliste ümberkorraldustega riigistruktuurides. Ka Venemaa ühiskonna enamusele tuli

Putini presidendiametiaegade loendamise nn lähtestamine ootamatult, ühiskonnas oli üsna palju inimesi, eriti suurte linnade keskklassi hulgas, kes olid siiski lootnud, et Putini presidendiaja lõppemine 2024. aastal toob kaasa mingeidki positiivseid muutusi riigi poliitilises korralduses.

Konstitutsioonimuudatuste peamine eesmärk oli võimaldada ametis oleval presidendil 2024. aastal uuesti kandideerida. Ülejäänud muudatused ning arutelude raames tehtud ettepanekud olid eelkõige kattevarjuks, millega maskeeriti algatuse tegeliku eesmärgi, mida avalikkuse eest võimalikult kaua varjul hoiti. Peale selle kaasati konstitutsioonimuudatustesse teemasid ainuüksi muudatuste kavale populaarsuse võitmiseks – näiteks pensionide ja sotsiaalsete väljamaksete indekseerimise kohustus. Need olid aga kajastatud viisil, mis sotsiaalseid garantiisid tegelikult kuidagi ei tugevdanud. Sisutühja butafooria kõrval tehti aga muudatuste hulgas põhiseadusesse ka mitu presidendi võimu tugevdavat täiendust, mis

Putini praegusele tegelikule võimutäiusele küll sisulist lisa ei pakkunud, vaid fikseerisid põhiseaduses lihtsalt mõned *de facto* juba toimivad presidendi õigused. Eeskätt võib siinkohal välja tuua peaministri institutsiooni nõrgenemise – edaspidi võib president peaministrit ametist vabastada ka valitsuskabinetist eraldi; samuti nn jõuministrite ja välisministri ametisse määramise presidendiga otsusel, mille üle ta peab vaid Föderatsiooninõukogu konsulteerima.

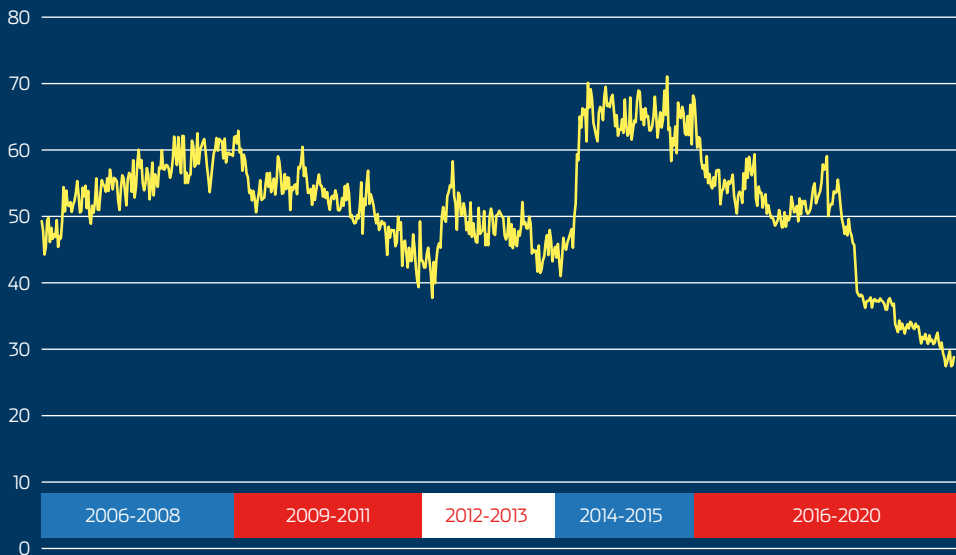
Konstitutsioonimuudatuste avalikkusele mõeldud narratiivis tehti korduvalt läbimõeldud suunamuutusi, vältimaks rahva tähelepanu koondumist ja püsimist võimaladvikule ebamugavatel teemadel ning peamiselt selleks, et ümberkorralduse peamist eesmärki viimase võimaluseni varjul hoida. Näiteks jaanuaris Föderaalnõukogule peetud kõnes konstitutsioonimuudatuste ideed esmakordselt tutvustades viitas Putin vajadusele suurendada parlamendi rolli, ehkki presidendiga esitatud muudatusettepanekute esimese paketi ettepanekud sisaldasid vaid presidendiga võimu suurendamist. Esimeses esitatud muudatusettepanekus oli ka ettepanek laiendada Riiginõukogu rolli, mis tõi kaasa täiendavad oletused Putini kavatsuse kohta asuda pärast 2024. aastat Riiginõukogu etteotsa, ning juhtis ühtlasi tähelepanu kõrvale ettepanekutes sisaldunud

presidendivõimu tugevdamiselt. Teise lugemise eel aga paisati Riigiduuma komitee ja spetsiaalse töörühma vahendusel avalikkusesse hulgaliselt muudatusettepanekuid, millest suure osa moodustasid juriidiliselt küsitava väärtusega, kuid samas üldarusaadavad ideoloogilised ideed. Neid pidevalt meedias hoides püüti luua illusiooni laia arutelust ning taas hajutada fookust. Viimatinimetatud ettepanekud aitasid ühtlasi Putini ametiaegade nullimise tõstatamise hetkeks paljudel juba unustada esimesel lugemisel avalikuks tehtud presidendivõimu tugevdavate täiendused. Ühtlasi näitas võimueliidi soov viimase hetkeni varjata Putini kavatsust võimule jääda, et selgelt tajutakse ühiskonnas kasvavat tüdimust praegusest võimaladvikust.

Kuigi kehtiva seaduse järgi ei olnud konkreetsete konstitutsioonimuudatuste puhul vajadust rahvahääletuseks, tahtis Venemaa võimaladvik seda kindlasti teha – üldrahvaliku hääletusega sooviti legitimeerida Putini jätkamist presidendina pärast 2024. aasta valimisi. Seetõttu oli oluline saavutada ametlike hääletustulemuste järgi enamuse toetus muudatustele. Vaatamata formaalselt esitatud eduloole – 77,92% hääletanute toetas muudatusi – oli regiooniti tõsisemid probleeme rahvahääletusel sobiva tulemuse saavutamisel ning elanikkonnas kasvanud

PRESIDENT VLADIMIR PUTINI USALDUSREITING KUNI 2020. AASTA NOVEMBRINI

Kasutatud on VTsIOM-i avatud küsimustega uuringute usaldusreitingut. Vastajatel paluti nimetada poliitikuid, keda nad usaldavad oluliste riiklike küsimuste lahendamisel.

ALLIKAS: VENEMAA AVALIKU ARVAMUSE UURIMISKESKUS (VTsIOM)

tüdimust nii võimueliidist laiemalt kui ka Vladimir Putinist. Mitmes senini režiimimeelses valijagrupis väljendati rahulolematust tavapärasest märksa ulatuslikuma protestihääletusega. Protestihääletajate peamiseks motiiviks oli vastuseis presidendi ametiaegade nullimisele. Välja toodi vastuseisu Putini isikule, rahulolematust põhimõttega, et üks inimene võiks üldse nii pikalt võimul olla, aga ka asjaolu, et nn nullimisega püsib eksisteeriv ebaõiglane

võimusüsteem lõputult. Samuti on tähelepanuväärne, et protestihääletust soodustanud taustateguritest olulisim oli nn uue meedia mõju. Ka avalikud sotsioloogilised uuringud viitavad Putini toetuse märkimisväärsele vähenemisele viimastel aastatel. Ühe näitena on ülal toodud VTsIOM-i usaldusreiting. Seejuures on oluline asjaolu, et VTsIOM on üks riigivõimudega keskmisest paremates suhetes olevaid organisatsioone Venemaal.

Suure tõenäosusega kavatseb Vladimir Putin 2024. aastal uut ametiaega alustada. Sellest loobuma võiks teda sundida vaid ootamatu tõsine terviseprobleem või kriitilise piirini kasvanud üldrahvalik vastuseis, mida ametivõimud ei suuda enam piisavalt ohjeldada. *Status quo* püsimise garandina tõlgendab 2020. aasta sündmusi ka Venemaa kitsam võimuladvik. Suurele osale sellest oli uudis Putini jätkamisest positiivne, sest see tagaks senise võimu- ja elukorralduse jätkumise ka pärast 2024. aasta valimisi. Mistahes põhjalikumad muutused võinuks kaasa tuua jõuvahekordade muutusi eliidi sees, mida alalhoidlikumad tahaksid tõenäoliselt vältida. Lahendades 2024. aasta küsimuse juba praegu, vältis Putin ühtlasi kardetud muudatustest

tulenevate sisepingete kasvu võimuladvikus. Kuid Putini vanust arvestades toimib selline lahendus siiski vaid ajutiselt – pikas perspektiivis hakkab ikkagi eliidisisesed pingeid kasvatama küsimus, milliseks kujuneb režiimi toimimisloogika ja võimuhierarhia pärast Putini lahkumist võimult. Pingete suurenemine riigi võimuladvikus on muidugi vaid üks Putini režiimi ohustavatest teguritest, mida loodeti leevendada nn 2024. aasta küsimuse varase lahendamisega. Arvestades elanikkonna kasvavat tühimust praegusest võimuelliidist ning võimukriitiliste meeleolude kasvu, oli võimude seisukohalt ohutum selgitada olulised aspektid vastureaktsiooni tekitada võivas küsimuses Putini jätkamisest võimalikult varakult ning ootamatult.

KONSTITUTSIOONIMUUDATUSE PEAMINE EESMÄRK
OLI ANDA VLADIMIR PUTINILE ÕIGUS 2024. AASTAL
UUESTI PRESIDENDIKS KANDIDEERIDA. ÜLEJÄÄNU
OLI EELKÕIGE KATTEVARJUKS, ET MASKEERIDA
ALGATUSE TEGELIKKU EESMÄRKI.

SISEPOLIITILISTE PINGETE KASV JA KREMLI REAGEERINGUD

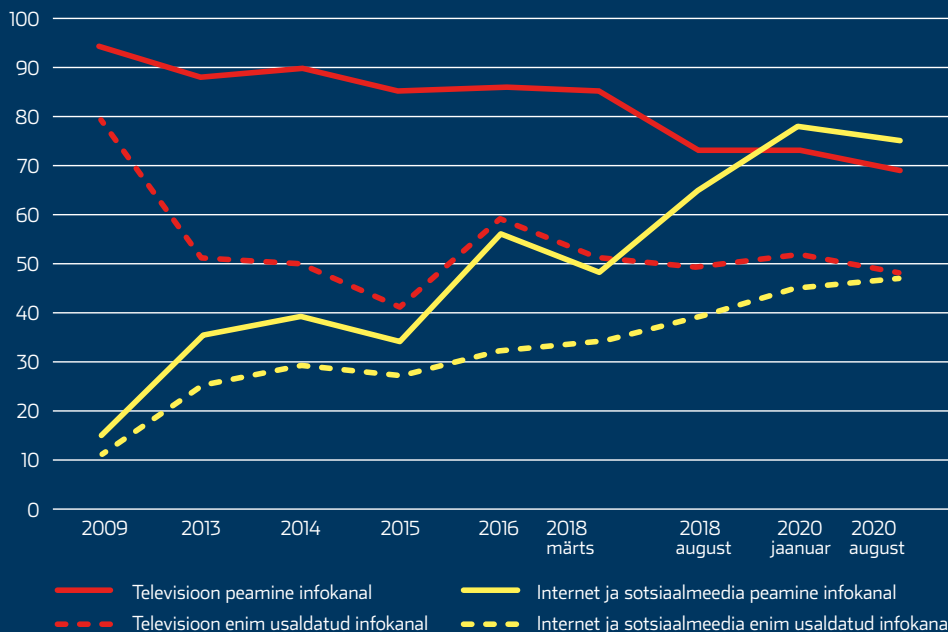
Pingete kasv koostoimes valitseva režiimi jäikuse ning piiratud meetoditega loovad pikas perspektiivis eeldused sisepoliitiliste kriiside tekkeks. Prognoositavalt halveneb stagneerunud režiimi reageerimis- ja kohanemisvõime sel kümnendil veelgi, mis muudab olukorra järjest keerulisemaks.

Sisepoliitiliste pingete kasv on viimastel aastatel läbivalt iseloomustanud elu Venemaal. Erandiks ei olnud ka 2020. aasta, kui rahulolematust ja võimukriitilisi meeleolusid toetasid COVID-19 epideemia ja sellega kaasnenud piirangute mõjud. Sotsiaal-majanduslike mõjude kõrval tõi haiguspuhang tavapärasest enam avalikkuse tähelepanu alla Venemaa meditsiinisüsteemi puudused (vt joonist lk 39), samuti said kriisiolukorras paremini nähtavaks poliitilise eliidi nõrkused ja küsitavad juhtimisoskused. Juba COVID-19 esimese laiema puhangu algul ilmes presidendi soov hoiduda kiirest ja otsustavast tegutsemisest ning vastutuse võtmisest. President Putin rõhutas nii kevadise kui sügise haiguspuhangu ajal eeskätt föderatsiooni-subjektide juhtide vastutust toimuva eest, jättes endale mugava ülevaataja rolli. Ka presidendi silmatorkav isiklik viirusehirm kõigutas tema kui tugeva liidri kuvandit. Selles kontekstis on eriti

oluline arvestada viimasel kümnendil Venemaa meediaruumis toimunud muudatusi – internetimeedia osakaal venemaalaste meediatarbimises on püsivalt kasvanud ning varem režiimi olulise tugisambana esinenud telemeedia tarbimine ning ka usaldusväärsus vaatajate silmis on pidevalt langenud. Märksa mitmekesisemas veebimeedias on aga Kremlil keerulisem kehtestada endale sobivat tõlgendust sündmustele. Seejuures on tähelepanuväärne, et Levada Keskuse küsitlustulemuste andmetel vähenes televisiooni uudisteallikana usaldavate inimeste arv, samas kui interneti ja sotsiaalmeedia usaldajate arv aina kasvas.

Vene võimueliidi meetodid ja tegevusloogika sisepoliitiliste pingete kontrollimisel on jäänud endiseks – põhiorhk on võimukriitikute ja opositsiooniaktivistide hirmutamisel ja vajadusel ka otsesel represseerimisel, ametivõimude surve neile on aasta aastalt tugevnenud. Ühtlasi on näha keskvoimu närvilisuse

PEAMINE INFOKANAL JA USALDATUIM INFOKANAL UUDISTE TARBIMISEL VENEMAA ELANIKKONNA HULGAS

ALLIKAS: LEVADA KESKUS

kasvu, mis on mitmel juhul kaasa toonud kontraproduktiivset ülereageerimist. Näiteks sooviti Habarovski krai kuberneri väljavahetamisega luua keskvõimule soodsamat fooni 2020. aasta sügisesteks kohalikeks valimisteks – protestivalimistega ametisse valitud kuberneri jõuline kõrvaldamine mõrvasüüdistuse esitamisega pidanuks kõigile valijatele saatma sõnumi, et Kremli toetatud kandidaatidest populaarsemaks ning keskvõimu stsenaariumit eirates valitaks osutumine päädib varem või hiljem väga tõsiste

tagajärgedega. Paraku ilmnes, et Kreml oli kohalikke olusid valesti hinnanud, ning tulemuseks oli mitu kuud väldanud terav vastasseis regiooni elanikkonnaga, mis köitis Kremlile soovimatut tähelepanu üle kogu riigi.

Palju tõsisemate ja ulatuslikumate tagajärgedega oli aga Venemaa võimuliidi teine ülereageerimine – Aleksei Navalnõi mürgitamine FSB poolt. Venemaa võimuorganite väga tugev surve Navalnõi organisatsioonidele, mis eriti intensiivistus alates 2019. aasta

suvest, ei jätnud juba varem kahtlust, et Kreml tajus Navalnõis tõsist ohtu. Kasvanud sisepingete tõttu otsustati aga varasemast veel radikaalsemaid lahendusi kasutada. Juhtiva opositsioonipoliitiku tapmiskatse demonstreeris Kremli halvenenud keskkonnataju – ilmselt ei suudetud lõpuni ette näha sellise sündmuse mõju Venemaa rahvusvahelisele positsioonile. Venemaa käitumine asjaolude ilmsikstulekul, eeskätt valitud PR-strategia jättis aga otsustajatest puhuti lausa kohtlase mulje. Samaväärsed olid ka Venemaa selgitused Navalnõi vangistamise kohta.

Ühtlasi tehti 2020. aastal taas seadusemuudatusi, mille eesmärk oli kitsendada juba niigi väga piiratud võimalusi opositsiooniliseks tegevuseks ning kodanikupositsiooni väljendamiseks. Esile võiks tuua nn välisagentide seaduse järjekordset laiendamist ning avalike rahvakogunemiste korda puudutavaid seadusemuudatusi.

Viimaseid aastaid iseloomustanud sisepoliitilise rahulolematuse kasvades saab küsida, kas Venemaal võib lähiaastail tekkida sarnane olukord nagu 2020. aasta sügisel Valgevenes, või kui palju on keskvlõimul manõõverdamisruumi ja aega. Siinkohal on oluline rõhutada, et rahulolematuse kuhjumine ning selle kumuleerumine režiimi kukutamiseni ei ole lineaarne protsess.

Vastupidi, poliitilised tegevused ning ühiskondlik olukord võivad selle liikumist nii aeglustada kui ka kiirendada. Kindlalt võib aga väita, et ühiskonna muutunud hoiak ning võimukriitiliste meeolude kasv on juba praeguseks Venemaa režiimi nägu ja püsimisloogikat oluliselt muutnud. Repressiivmeetmed on nüüdseks kujunenud võimu hoidmise ja kaitsmise peamiseks tööriistaks.

2021. aastal on Venemaa võimueliidile peamiseks proovikiviks Riigiduumavalimistel sobiva tulemuse saavutamine kasvanud sisepoliitiliste pingete kontekstis. Ühtlasi näitavad just eelolevad duumavalimised, kui palju aitas Navalnõi mürgitamine sisepoliitilist keskkonda Kremli mugavamaks muuta ning mil määral on see opositsioonilist aktiivsust pärssinud. Kahtlemata on võimulolijate eesmärk saavutada Ühtsele Venemaale enamuse Riigiduumas. Tõenäoliselt on ideaaliks konstitutsioonilise enamuse saavutamine. Võimalik, et Riigiduumasse lubatavate süsteemse ehk kontrollitud opositsiooni erakondade nimekirja saab täiendust – 2020. aastal loodi mitu uut süsteemse opositsiooni erakonda, mille hulgast kolm pääsesid sügisestel valimistel ka föderatsioonisubjektide duumadesse, mis lihtsustab nende kandideerimist Riigiduumavalimistel. Uute erakondade kaasamisega

UUED NIMED KREMLI KUREERITUD PARTEIMAASTIKUL

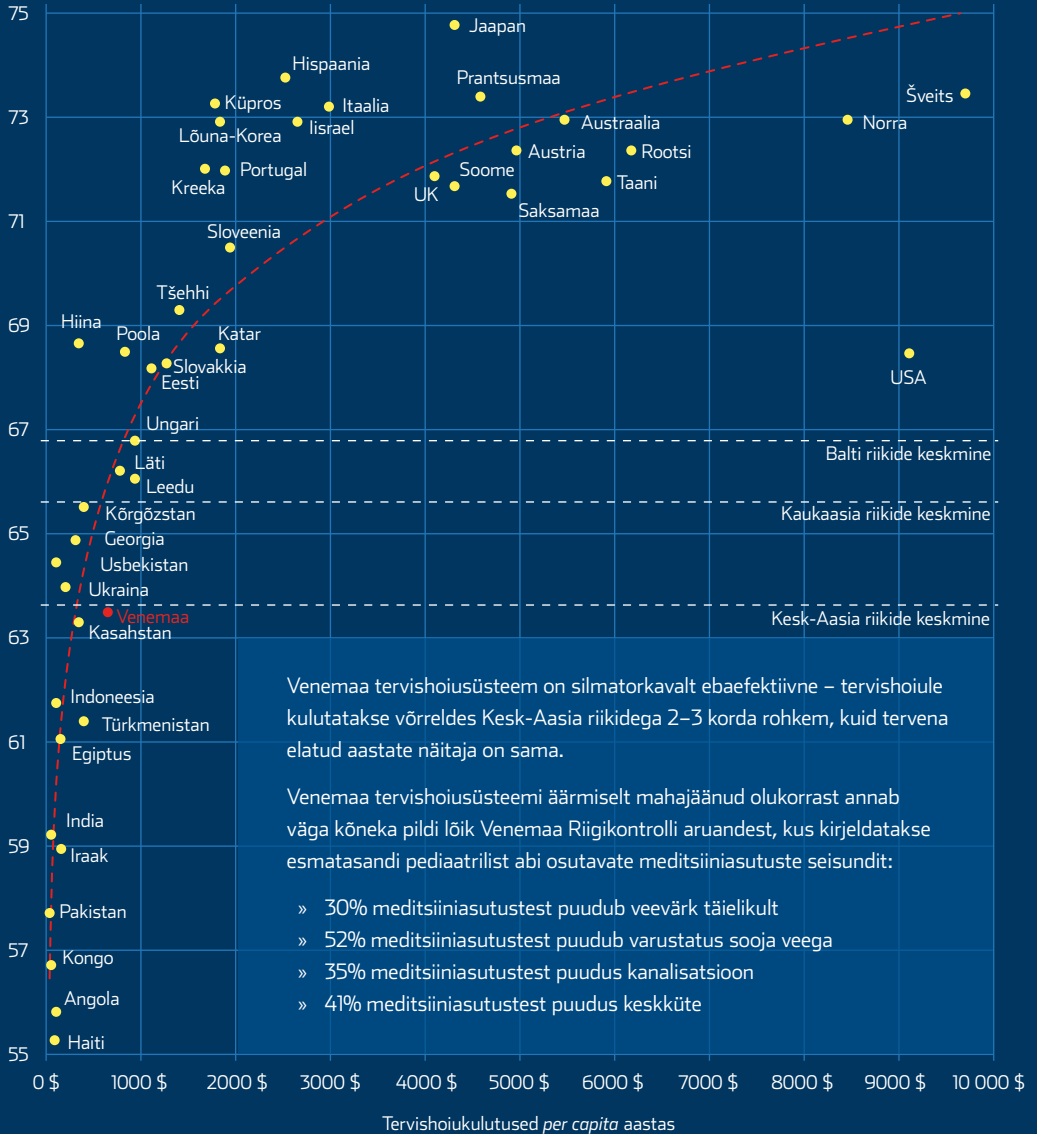
2020. a sügisel kohalikel valimistel said föderatsioonisubjektide parlamentidesse kolm uut süsteemse opositsiooni erakonda – Uued Inimesed, Tõe Eest ja Roheline Alternatiiv. See lihtsustab nende kandideerimist Riigiduumas valimistel 2021. a sügisel. Peale nende kolme loodi Kremli initsiatiivil 2020. a esimestel kuudel teisigi uusi erakondi, kuid nende senine aktiivsus on olnud tagasihoidlikum. 2021. a algul sai teatavaks Tõe Eest kavatsus liituda varem loodud süsteemse opositsiooni erakonnaga Õiglane Venemaa.

valimistele loodavad Kremli poliit-tehnoloogid ühelt poolt värskendada süsteemset opositsiooni, teisalt aitaks see hajutada eri erakondade vahel nende valijate hääli, kes valivad süsteemse opositsiooni esindajaid vaid soovist väljendada vastuseisu Ühtsele Venemaale. Pealegi on nii mõnigi uutest süsteemse opositsiooni erakondadest loodud teatud võimukriitilise valijagrupi ligimeelitamiseks – näide sellest on keskkonnaküsimustele keskendunud

erakond Roheline Alternatiiv. Kuid arvestades asjaolu, et riigisisese demokraatia etendamise peategelase muutmine on välistatud, on kõrvalosi täitvate gruppide ja inimeste valikul peamine tingimus, et nad ei tohi olla ega muutuda valijaskonna silmis liiga atraktiivseks, hakates varjutama peaosatäitjat. Nende lähtetingimustega on võimueliidi kontrollitud poliitilise maastiku uuendamiskatsete mõju piiratus juba ette ära määratud.

TERVENA ELATUD AASTAD JA RIIKLIKUD TERVISHOIUKULUTUSED

Tervena elatud aastad

ALLIKAD: WHO 2016; TERVISHOIUKULUTUSED AASTATE 2012-2016 KESKMINE

VENEMAA SOTSIAAL- MAJANDUSLIK ALLAKÄIK

Majanduskriisiga kaasnes 2020. aastal Venemaa elanike kiire vaesumine.

COVID-19 pandeemia on 2020. aastal toonud teravalt esile Venemaa majanduse struktuursed nõrkused, mille peamisteks teguriteks on liigne sõltuvus energiakandjate ekspordist, ebakindel investeerimiskeskond ning riikliku sektori ülemäärane roll majanduses. Venemaale teeb olukorra keeruliseks see, et riigi majandus ei olnud veel taastunud eelmisest, 2014–2015. aasta majanduskriisist.

Pandeemiaga kaasnenud naftahindade järsk langus maailmaturul vähendas 2020. aasta esimesel poolel ligi kolmandiku võrra Venemaa ekspordimahtu. Kolmandiku võrra kahanesis võrdluses 2019. aasta esimese poolega ka nafta- ja gaasisektorist Venemaa riigieelarvesse laekuvad tulud, pärssides oluliselt riigi võimalusi rakendada töhusaid kriisivastaseid majandusmeetmeid. Alanud majanduskriis tabas valusalt kõiki Venemaa majandussektoreid, kuna lisaks eksporditulu vähenemisele kahanes tööpuuduse suurenemise ja elanike reaalsissetulekute langusega ka sisemine tarbimine.

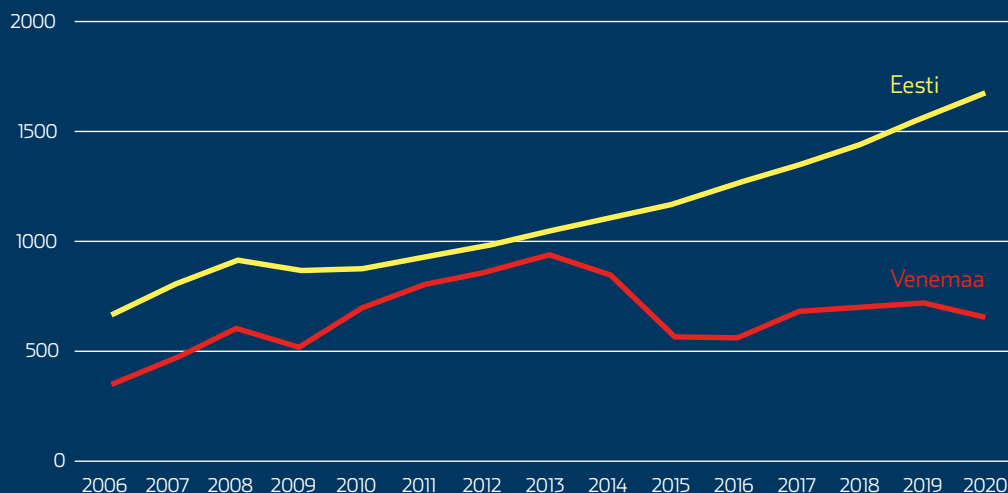
Viiruse kiire leviku tõttu oli Kreml sunnitud kehtestama 30. märtsist kuni 12. maini „töövaba perioodi“ valdavale osale ettevõtetest ja asutustest koos kohustusega säilitada töötajate palk. See aga osutus paljudele ettevõtetele üle jõu käivaks ülesandeks, kuna riiklikud abimeetmed pakkusid probleemidele vaid osalist leevendust.

Venemaa riikliku statistikateenistuse Rosstati hinnangul vähenes riigi SKP 2020. aasta II kvartalis 8%. 2020. aasta sügisel puhkenud COVID-19 teise laine ajal on Kreml üritanud rangemate karantiinimeetmete kehtestamist vältida, et ei korduks teise kvartali must stsenaarium. 2020. aasta kokkuvõttes prognoositakse Venemaale umbes 4%-ni ulatuvat majanduslangust. Majanduskasv võib viiruselaine taandumisel taastuda alles 2021. aasta teisest poolest, kuid tõenäoliselt kujuneb see üsna aeglaselt, arvestades kuhjunud süsteemseid majandusprobleeme.

Venemaa valitsuse majanduspoliitika üks peamisi sihte kriisi ajal on olnud

TÖÖTAJATE KESKMINE BRUTOKUUPALK

Aastatel 2006–2020, USD

ALLIKAS: ROSSTAT, STATISTIKAAMET

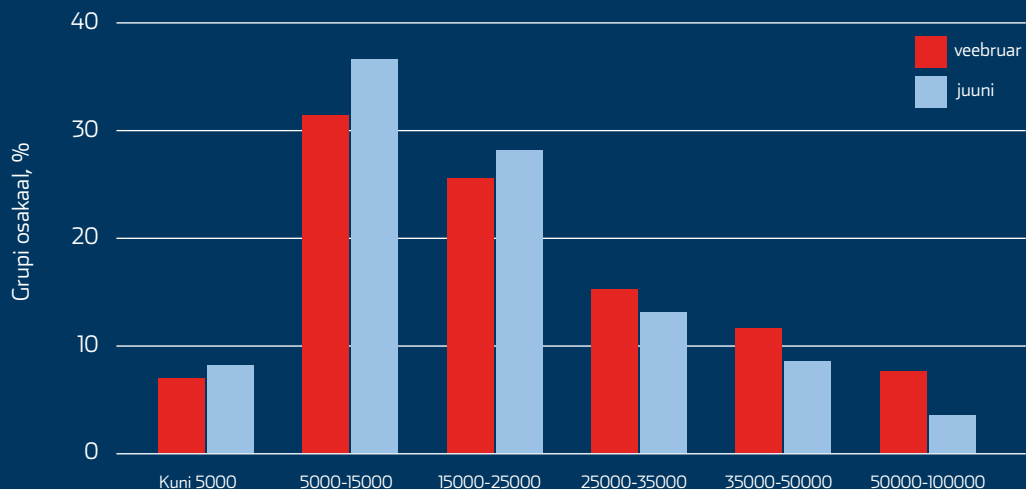
säilitada võimalikult suures mahus riigi valuutareservi, mitte kulutada seda majanduse stimuleerimisele ja sotsiaaltoetustele. Riigieelarve defitsiidi ja riiklike investeerimisvajaduste katmiseks on tõstetud ettevõtluse maksukoormust ning suurendatud oluliselt eelarvelaenude kaasamist siseturult. Selline poliitika ei aita majanduse taastumisele kindlasti kaasa.

Venemaa elanike sotsiaal-majanduslik olukord on tööpuuduse kasvu ja palgakärbete tõttu järsult halvenenud. Rosstati andmetel vähenesid Venemaa elanike reaalsissetulekud 2020. aasta 9 kuu lõikes aastaga 4,3%. Prognooside järgi jääb elanike reaalsissetulek 2020. aasta kokkuvõttes 2013. aasta tasemele 10% võrra alla. Seega on venemaalaste elatustase sisuliselt paigal tammunud juba terve kümnendi (vt joonist).

**VENEMAALASTE ELATUSTASE ON SISULISELT PAIGAL
TAMMUNUD JUBA TERVE KÜMNENDI.**

VENEMAA ELANIKKOND ON KRIISI AJAL KIIRESTI VAESUNUD

Venemaa elanikkonna grupid igakuise sissetuleku järgi 2020. a veebruar-juuni, RUB

ALLIKAS: ROSGOSSTRAH ŽIZN

Venemaa kindlustusfirma Rosgosstrah Žizn tegi koos uuringukeskusega Perspektiva 2020. aasta veebruaris sotsioloogilise küsitluse elanike sissetulekute kohta, paludes määratleda pere keskmise kuusissetuleku iga pereliikme kohta. Juunis korraldati seda küsitlust, et hinnata COVID-19 epideemia mõju elanike sissetulekutele.

Küsitluse tulemused näitasid, et ligi 73% venemaalastest hindas oma sissetulekuks juunis vaid kuni 25 000 rubla (314 eurot juunis 2020), ning võrreldes veebruariga oli selle tulugrupi osakaal suurenenud 9,1 protsendipunkti võrra. Keskklassi elatustasemele vastavat

palka 50 000–100 000 rubla kuus teenis vaid 3,5% vastanuist ning nende osakaal oli võrreldes veebruariga vähenenud 4 protsendipunkti võrra. Äärmises vaesuses, st kuni 5 000 rublaga kuus pidi 2020. aasta juunis hakkama saama 8,1% vastanuist ning nende osakaal oli suurenenud 1,2 protsendipunkti võrra. Ehkki see uuring tõenäoliselt ei peegelda ametlikku palgastatistikat ning ei võta arvesse ka varimajanduses teenitud tulusid, näitab see siiski selget trendi – seekordne majanduskriis on kiiresti kahandanud Venemaa keskklassi sissetulekuid ning tõuganud väga paljud pered vaesuse veerele.

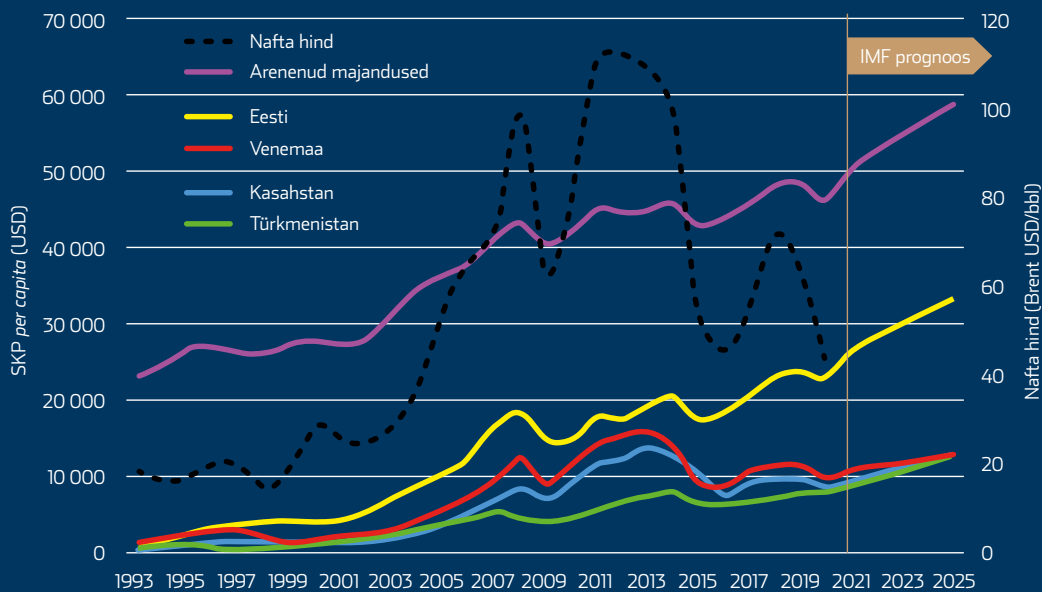
Venemaa riikliku statistika järgi elas 2020. aasta juuni lõpu seisuga sisetulekuga allpool elatusmiinimumi (11 468 rubla ehk u 128 eurot kuus) 19,9 miljonit inimest ehk 13,5% riigi elanikkonnast. Võrreldes 2019. aasta sama ajaga oli nende arv kasvanud 1,3 miljoni inimese võrra. Sealhulgas võttis statistika arvesse ka seoses COVID-19 pandeemiaga erakorraliselt välja makstud sotsiaaltoetusi, mida said peamiselt lastega pered. Valitsuse sotsiaal-majandusliku arengu prognoosi järgi peaksid elanike reaalsissetulekud jõudma 2021. aastal uuesti 3%-lisele kasvurajale ning säilitama positiivse dünaamika ka järgmistel aastatel. See võib olla aga liiga optimistlik prognoos, mis rajanes ootusel, et COVID-19 on kiiresti mööduv nähtus. Peale selle on venemaalased silmitsi kiireneva inflatsiooniga, mille kutsus esile rubla kursi nõrgenemine. Rublat mõjutavad lisaks Lääne sanktsioonidele ja nafta hinnale negatiivselt ka muud Venemaa ümber

kuhjunud majanduslikud ja poliitilised pinged ning massiline rublaemissioon Venemaa keskpanga poolt. Majanduskriisi venides võivad hakata tekkima suured probleemid ka Venemaa finantssektoris.

Venemaa majandusarengu takerdumise peamiseks põhjuseks on valitsuse soovimatus reformida senist riigikapitalistlikku majandusmudelit. Sellega on kaasnenud konkurentsi vähenemine majanduses, ebaefektiivne juhtimine ja korrupsioon ning investeerimisaktiivsuse langus. Oluline negatiivne mõju Vene majandusarengule on ka lääneriikide poolt vastuseks Kremli agressiivsele välispoliitikale kehtestatud majandussanktsioonidel ning globaalsel energiakandjate turul toimuvatel muutustel. President Putini 2018. aasta „maiukaasidega“ ellu kutsutud nn rahvuslike projektide investeerimisprogramm ei suuda tõenäoliselt täita sellele pandud lootusi majandusarengu

VENEMAA MAJANDUSARENGU TAKERDUMISE
PEAMISEKS PÕHJUSEKS ON VALITSUSE SOOVIMATUS
REFORMIDA SENIST RIIGIKAPITALISTLIKKU
MAJANDUSMUDELIT.

VENEMAA SKP VÕRDLUSES ARENENUD RIIKIDE JA VALITUD NAABERRIIKIDEGA

Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) 2020. aasta oktoobris avaldatud prognoosi kohaselt jätkub Venemaa majandusareng pärast pandeemiat maailma majanduse keskmisest ligi kaks korda aeglasemalt, mistõttu langeb Venemaa SKP jooksevhindades ühe elaniku kohta 2025. aastaks Kasahstani tasemest allapoole, ühele pulgale Türgmenistaniga.

ALLIKAS: IMF

kiirendamiseks, sest see ei vasta Veneturu tegelikele võimalustele ja vajadustele. Sama saatus tabab Rahvusvahelise Valuutafondi prognooside järgi (vt joonist) tõenäoliselt ka Venemaa

sotsiaal-majanduslike arengueesmärkide plaani, mille täitmise tähtajad oli valitsus sunnitud COVID-19 kriisi tõttu 2024. aastalt 2030. aastale lükkama.

VENEMAA RELVAJÕUD

Pandeemia kiuste keskendub Venemaa 2021. aastal oma jõueelistele Euroopas, testides neid muu hulgas õppusel „Zapad 2021“.

Koroonaviirus levis 2020. aastal ulatuslikult ja avalikkuse eest varjatult ka Venemaa Relvajõududes. Viirusevastaste protseduuride tõttu lükati edasi kevadise kutse ajateenijate väljaõppe algus. Nakatunuid ja surnuid oli ka kõrgemate ohvitseride, kindralite ja admiralide hulgas. Isikkoosseisu pandi karantiini üksuste ja laevameeskondade kaupa.

Samas ei saa öelda, et Vene Relvajõudude üldine areng või olulised võimekused oleksid viiruse tõttu palju kannatanud. Ajateenijaid võeti vastu tavapärasel arvul ning iga-aastane suurõppus – seekord „Kavkaz 2020“ – toimus tavapärasel mahus. Paljuski tõenäoliselt koroonast tingitud piirangute tõttu lükati kahe kuu võrra edasi iga-aastane strateegiline tuumarünnaku õppus, kuid see toimus siiski detsembris.

Liati ei ole ühtegi märki sellest, et Venemaa oleks muutnud oma relvajõudude pikaajast strateegiat

📌 *Vene kaitseminister esitleb ministeeriumi juhtkonnale COVID-19 vastaseid meetmeid 27.11.2020*

ALLIKAS: MIL.RU / CC BY 4.0

– suurendada valmisolekut täiemõtmeliseks vastasseisuks NATO-ga. Endiselt on näha, et selles vallas on Venemaale esmatähtis regionaalse jõuülekaalu suurendamine, seda nii vägede kohaloleku võtmes kui ka raketrelvastuse moderniseerimisel ja paigutamisel.

Näiteks olgu Kaliningradi oblastis 2019. aastal tankipolgu ja 2020. aastal uue motolaskurdiviisi loomine. Kaliningradi oblasti motolaskurdiviis

on järjekorras kuues diviis seitsme viimase aasta jooksul, mille Vene Relvajõud on Lääne suunale loonud. Ühtlasi paigutab Venemaa Soome lahe kaldale kaldakaitseraketisüsteeme Bal, laskeulatusega 120 km.

Lisaks konventsionaalse sõjapidamise võimekuse kasvatamisele on uus suundumus ka vägede muutmine paindlikumaks, näiteks allpool kirjeldatud õhuhussantvägede (VDV) reformimine. VDV üksused peavad olema tulevikus võimelised täitma ülesandeid kogu sõjategevuse spektris, lokaalsest konfliktist kuni ulatusliku konventsionaalse sõjani.

Venemaa Relvajõud on senini pidanud oma sõjajõudude nurgakiviks Euroopas lähi- ja keskmaaraketisüsteemide ülekaalu ning taktikaliste tuumalõhkepeade täielikku ülekaalu. Keskmaa tuumarelvastuse piiramise (INF) lepingu lõppemise tõttu on Venemaa riigikaitse juhtkond hakanud muretsema selle

ülekaalu säilimise pärast. Venemaa üritab ära hoida USA raketirelvastuse paigutamist Euroopasse ning sellest tulenevat jõudude pariteeti. Endiselt on Venemaa juhtkond mures USA raketitõrjesüsteemi Aegis Ashore taristu pärast Euroopas, kuna Venemaa arvates takistab raketitõrje tal NATO-t tuumarünnakuga ähvardada.

Selleks rakendatakse välispoliitilist mõjutus- ja pettetegevust. 2019. aasta septembris saatis Venemaa president Vladimir Putin mitme riigi, sh NATO riikide, aga ka näiteks Hiina juhtidele kirja, pakkudes välja kehtestada moratoorium INF lepingus täpsustatud keskmaarakettide paigutamisele Euroopas. Enamgi veel, Putin väitis, et Venemaa on nõus seda tegema ühepoolselt. Venemaa on aga juba alates 2017. aastast paigutanud oma riigi Euroopa-ossa kokku kolm divisjoni uue keskmaaulatusega (ja INF tüli aluseks olevat) raketisüsteemi 9M729. Näitliku moratooriumi kehtestamine ei nõuaks

**KALININGRADI OBLASTI UUS MOTOLASKURDIVIIS ON
KUUES VENE LÄÄNEPIIRILE LOODUD DIVIIS VIIMASE
SEITSME AASTA JOOKSUL.**

➔ *Meredessant Suursaarele 2020. aasta augustis*

ALLIKAS: MIL.RU / CC BY 4.0

seega Venemaalt mingeid järeleandmisi, küll aga kinnistaks Venemaa rakettrelvastuse täieliku ülevõimu Euroopas, kus NATO riikidel ei ole praegu ühtegi maa-maa tüüpi lühimaaraketisüsteemi, rääkimata keskmaaraketidest. Venemaa näitab ennast järjekordselt koostööaltina, esitledes järeleandmisi, mis ei olegi tegelikult järeleandmised.

Venemaa jätkab välispoliitilist pettetegevust ka NATO kui organisatsiooni suhtes eesmärgiga nõrgestada allianssi ja transatlantilisi suhteid. 2020. aasta mais saatis välisminister Sergei Lavrov NATO peasekretärile kirja üleskutsega peatada suuremad õppused „kontaktjoonel“ ning lülitada sõjaväelendudel sisse transpondrid. Sellega kaasnesid sarnase sisuga üleskutsed mitmelt Venemaa kõrgelt sõjaväelaselt. Tegelikult märkimisväärset muutust ei toimunud, vähenes vaid õppuste meediakajastus. Vaatamata näilisele välispoliitilisele algatusele jätkas Venemaa õppusi Lääne sõjaväeringkonnas peaaegu tavapärasel mahul. 2020. aasta augusti lõpul toimus Eesti kirdepiiri vahetus läheduses ja Soome lähel esmakordselt Venemaa 6. üldvägede armee ja Balti laevastiku koostööõppus, mille raames tehti muu hulgas meredessant Suur-saarele. Ka Vene sõjalennukid lendavad

endiselt väljalülitatud transpondritega ning jätkuvad luurelennud.

2021. aastal on oodata järjekordset suurõppust Euroopa suunal – „Zapad 2021“, kus harjutatakse tavapäraselt sõda NATO-ga Läänemere regioonis. Õppus on Eesti ja NATO seisukohalt oluline, kuna selle raames koondab Venemaa Balti riikide piiride äärde kümneid tuhandeid sõjaväelasi. Suureneb oluliselt Vene õhuväe lennuaktiivsus Läänemere kohal ning Venemaa toob siia regiooni tõenäoliselt juurde sõjalaevu Musta mere ja Põhjaleavastikust. Nagu eelmiselgi korral („Zapad 2017“), viib Venemaa 1. tankiarmee oma väed tõenäoliselt Vene–Valgevene ühise regionaalse väegrupi raames ka Valgevene territooriumile.

Seekordne õppus „Zapad“ võib aga kujuneda mitmeski mõttes uudseks. Esiteks võib õppuse ülesehitust muuta

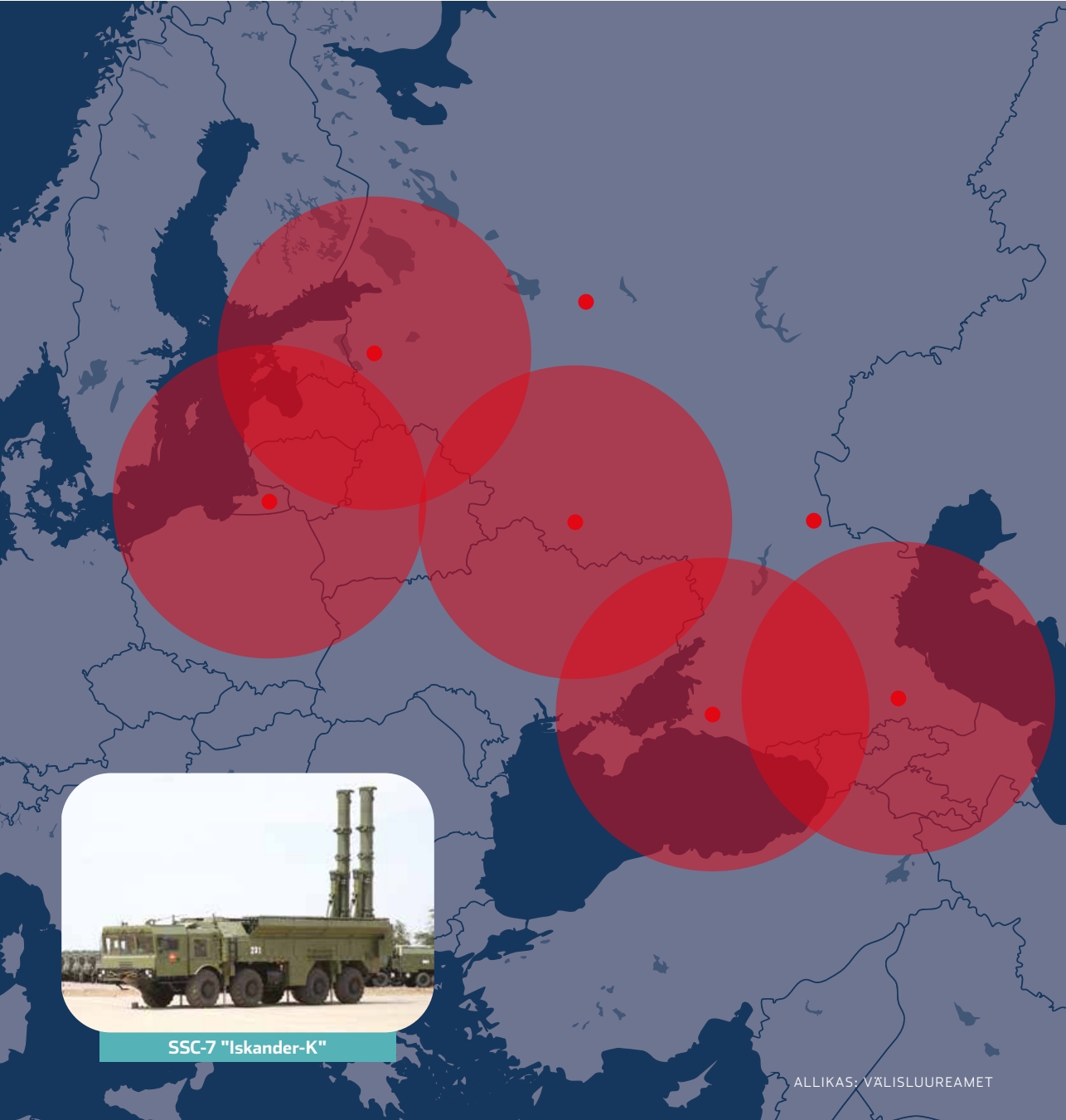
sündmuste areng Valgevenes. Valgevene relvajõududel ja Vene-Valgevene ühisel regionaalsel väegrupil on tavapäraselt olnud kriitiline roll Venemaa operatiivplaanides Lääne suunal. Valgevene Relvajõudusid võib tiheda integreerituse tõttu Vene Relvajõududega praegu nimetada Venemaa „Valgevene sõjaväeringkonnaks“. Kuid Valgevene sisepoliitilise kriisi olulise süvenemise või poliitiliste reformide korral Valgevenes võib osutada vajalikuks teha korrekture Venemaa õppuste stsenaariumites või NATO-suunalistes sõjalistes plaanides.

Teine huvitav aspekt, millele õppusel „Zapad 2021“ tähelepanu pöörata, on Hiina võimalik esmakordne osalemine Zapad-seeria õppusel. Hiina on osalenud Venemaa iga-aastastel strateegilistel õppustel alates õppusest „Vostok 2018“. Kui Hiina kinnitab osalemist ka õppusel „Zapad 2021“, siis on äärmiselt huvitav jälgida, kuidas defineerivad Hiina relvajõud oma rolli NATO-vastases sõjalises operatsioonis Euroopas. Samas tuleb nentida, et Venemaa ja Hiina sõjalist liitu lähiajal veel ei teki, sest Hiina ei ole sellest huvitatud.

RAKETI- BRIGAADIDE PAIKNEMIS- KOHAD JA PIIRIÄÄRSETE RAKETTIDE LASKE- ULATUS

"Iskander-M"

SSC-7 "Iskander-K"

ALLIKAS: VÄLISLUUREAMET

➔ *Vene Õhudessantvägede aeromobiilsed üksused õppusel*

ALLIKAS: MIKHAIL KLIMENTYEV / TASS

ÕHUDESSANTVÄGEDE „UUT TÜÜPI“ RÜNDEDESSANTÜKSUSED

Venemaa formeerib kümnendi keskaigaks neljal strateegilisel suunal aeromobiilsed brigaadid, et olla paremini valmis „halli tsooni“ konfliktideks.

Aeromobiilsete brigaadide puhul on oluline rõhutada, et Venemaa võib neid kasutada ennetavateks löökideks (kriitiliste sihtmärkide hävitamine, strateegiliste objektide hõivamine). Võime sõjda nn hallides tsoonides muutub tulevikus ülioluliseks. Hall tsoon ei tähista ainult geograafilist piirkonda, vaid sellel on ajaline mõõde.

Tulevikus on järjest keerulisem fikseerida sõjategevuse algust, operatsiooniala piire ja vastast, kellega sõditakse. Aeromobiilsed brigaadid, mille üks ülesandeid on toetada peajõududest lahus tegutsevaid üksusi ja partisaanivõitlust vaenlase tagalas, sobituvad hästi sellesse muustrisse.

Aeromobiilsete ehk „uut tüüpi“ ründedessantüksuste formeerimine Õhudessantvägede koosseisus on Venemaa relvajõudude selle kümnenndi üks olulisemaid ülesandeid. Väikese-arvulised aeromobiilsed üksused on ka praegu maaväe brigaadides ja merejalaväes, kuid need on mõeldud pigem luureks ja tegutsemiseks n-ö väikestes taktikalistes episoodides.

Võrreldes praeguste õhu- ja ründedessantüksustega, mille koosseisus organilised lennuüksused puuduvad, on aeromobiilsed üksused iseseisvamad ning, mis kõige olulisem, need on varustatud helikopteritega ning ei sõltu siirmisel teiste üksuste toetusest.

Venemaa töötas oma aeromobiilsete üksuste kontseptsiooni välja 2018. aastal, arvestades USA, Hiina ja teiste riikide kogemust. 2018. aastast alates on aeromobiilseid üksusi testitud kõigil suurtel õppustel („Vostok 2018“, „Tsentr 2019“, „Kavkaz 2020“). Testüksus on 31. ründedessantbrigaad Uljanovskis.

Õhudessantvägedes on kavas mõnede praeguste üksuste asemel formeerida

neli aeromobiilset brigaadi – üks igal strateegilisel suunal. Uljanovskis paiknev 31. aeromobiilne brigaad hakkab katma lääne strateegilist suunda, Orenburgi oblastis loodav brigaad jääb Kesk-Aasia strateegilisele suunale. 56. ja 83. ründedessantbrigaadi baasil loodavad üksused katavad vastavalt edela ja ida strateegilist suunda.

Avalikes allikates on liikvel ohtralt moonutatud informatsiooni aeromobiilsete üksuste formeerimisest, alates formeerimise tähtaegadest ja lõpetades oletustega uute brigaadide koosseisu ja relvastuse kohta. Tõenäoliselt formeeritakse aeromobiilsed brigaadid kõige varem 2025. aastal.

Uute brigaadide formeerimine ei ole lihtne. Praegu täidavad aeromobiilsete üksuste tuletoetuse ülesandeid ründekopterid Mi-28N. Kümnenndi keskel peaks relvastusse võetama spetsiaalselt aeromobiilsetele üksustele disainitud kopterid. Välja vahetada tahetakse autopark, lisades sellele amfibivõimekuse ja tugevama soomuse ning suurendades relvastuse hulka masinatel. Samas on Vene relvastusprogrammi

**AEROMOBIIILSETE RÜNDEDESSANTÜKSUSTE
FORMEERIMINE ÕHUDESSANTVÄGEDES ON VENEMAA
RELVAJÕUDUDE SELLE KÜMNENNDI ÜKS
OLULISEMAID ÜLESANDEID.**

VENEMAA ÕHUDESSANTVÄGEDES FORMEERITAVAD AEROMOBIILSED BRIGAADID

ALLIKAS: VÄLISLUUREAMET

mitu osa (mõnети sanktsioonide tõttu) jäänud viimasel ajal toppama või on külmutatud. Seetõttu ei ole kindel, et Venemaa suudab aeromobiilsete brigaadide relvastusprogrammi täies mahus realiseerida.

Teine probleem on inimeste nappus. Vene Relvajõududes on endiselt paljud, sh üliolulised üksused alamehitatud. Seda püütakse varjata. Uue aeromobiilse brigaadi isikkoosseisus on tõenäoliselt 4000–4500 sõjaväelast.

Kui praegu on neljas ründedessantbrigaadis kokku u 10 000 sõjaväelast,

siis uutes brigaadides 16 000–17 000. Isegi kui arvestada kopterieskadrillidega brigaadide koosseisus, on selge, et inimesi tuleb juurde leida. Aeromobiilsete brigaadide formeerimise hinnaks võib olla Ulan-Udes paikneva 11. ründedessantbrigaadi likvideerimine.

Inimeste nappusele lisandub negatiivsena nende äravool, madal kvaliteet ja vähene motivatsioon teenistuses. Konkurs Venemaa sõjalistesse õppeasutustesse (sh kõige prestiižikamatesse) on jätkuvalt väike, ning see hakkab tulevikus mõjutama ohvitserkonna kvaliteeti.

⬆️ Õppus „Štšit sojuza 2019“. Keskel istuvad Venemaa Lääne sõjaväeringkonna ülem Aleksandr Žuravljov (paremal) ja Valgevene Kindralstaabi ülem aastatel 2014–2019 Oleg Belokonev

ALLIKAS:
MIL.RU /
CC BY 4.0

„VALGEVENE SÕJAVÄERINGKOND“ – VENEMAA JA VALGEVENE SÕJALISE KOOSTÖÖ OLEMUS

Hoolimata poliitilistest ja majanduslikest erimeelsustest on Vene-Valgevene Liitriik saavutanud suurima integreerituse just sõjanduse valdkonnas.

Valgevene on Venemaa kõige olulisem sõjaline liitlane ja jääb selleks ka edaspidi. Oma geograafilise asukoha ja territoriaalse ulatusega on ta Venemaal vajalik puhver tema läänepiiril ning pikendab sügavust lääne strateegilisel suunal. Kriisi- ja sõjaolukorras

saab Venemaa kasutada Valgevenet sillapeana ning paigutada sinna oma väeüksusi, mis võimaldab blokeerida NATO juurdepääsu Suwalki koridorile, mõjutada lennuliiklust naaberriikide õhuruumis ning luua maaühendus Kaliningradi oblastiga.

VALGEVENE JA VENE RELVAJÕUDUDE LÕIMUMISE TASE

Valgevene ja Venemaa relvajõud on üksuste ülesehituse ja juhtimisstruktuuri poolest väga sarnased. Nende sõjalise koostöö organisatsioon põhineb Vene–Valgevene regionaalsel väegrupil ning ühendatud regionaalsel õhukaitstesüsteemil.

1997. aastal sõlmitud lepinguga võttis Venemaa kohustuse kaitsta Valgevenet üldvägede armee suuruse üksusega (10 000–30 000 sõdurit). Konflikti korral moodustatakse regionaalne väegrupp, mille koosseisu antakse kõik Valgevene relvajõud ning Venemaa Lääne sõjaväeringkonna 1. tankiarmee. Regionaalse väegrupi moodustamist, koostööd ja Vene üksuste siirmist Valgevenesse harjutatakse regulaarselt koostööõppusel „Štšit sojuza“ („Liidukilp“) ja Venemaa strateegilisel õppusel „Zapad“.

Valgevene ja Vene õhukaitse on ühendatud regionaalsesse õhukaitstesüsteemi. 2016. aasta novembrist saadik korraldatakse ühist lahinguvalvet. Regionaalse õhukaitstesüsteemi alusel

hakkavad konflikti korral Valgevene õhukaitset ja -üksusi juhtima Venemaa Relvajõud.

OHVITSERIKORPUS JA SÕJALINE HARIDUS

Valgevene relvajõud tekkisid NSV Liidu relvajõudude Valgevene sõjaväeringkonna baasil, mis hõlmas ainult Valgevene NSV territooriumi. Arvestatav osa Valgevene kõrgematest ohvitseridest oli sündinud väljaspool Valgevenet ning nad sattusid Valgevene armeesse seetõttu, et teenisid NSV Liidu lagunemise ajal Valgevene sõjaväeringkonnas. Valgevene ohvitseride korpus on hariduse omandanud NSV Liidu ja Vene sõjakoolides ning akadeemias Vene väljaõppesüsteemi, -kavade ja traditsioonide järgi (vt tabelit). Selle tõttu on neil Vene ohvitseridega sarnane ohutaju ja arusaam sõjategevuse alustest ning operatiivkunstist. Paljud Valgevene ohvitserid näevad Venemaal eeskujut. Valgevene sõjakoolide kursandid õpivad Vene sõjakoolides, mis omakorda soodustab sarnase mõtteviisi levikut. Vene ja Valgevene sõjaline eliit lävivad omavahel tihedalt ka isiklikul pinnal.

NSV LIIDU JA VENEMAA SÕJALISTES ÕPPEASUTUSTES ÕPPINUD VALGEVENE KÕRGEMAD OHVITSERID

NIMI	AMETIKOHT	ÕPPEASUTUS
Viktor Hrenin	Valgevene kaitseminister	Omski kõrgem üldvägede juhtivkoosseisu kool (1992)
Aleksandr Volfovitš	Valgevene Kindralstaabi ülem (kuni 26.01.2021)	Moskva kõrgem üldvägede juhtivkoosseisu kool (1988), Venemaa Kindralstaabi akadeemia (2008)
Sergei Potapenko	Valgevene kaitseministri asetäitja	Uljanovski kõrgem tankivägede juhtivkoosseisu kool (1982), Malinovski-nimeline tankivägede akadeemia (1992)
Sergei Simonenko	Valgevene kaitseministri asetäitja relvastuse alal	Moskva kõrgem üldvägede juhtivkoosseisu kool (1989)
Andrei Burdõko	Valgevene kaitseministri asetäitja tagala alal	Volga kõrgem tagala sõjakool (1994), Vene tagala ja transpordi sõjaakadeemia (2003), Venemaa Kindralstaabi akadeemia (2012)
Aleksandr Panfõrov	Valgevene kaitseministri asetäitja tagala alal 1. asetäitja	Novosibirski kõrgem üldvägede sõjalis-poliitiline kool (1989)
Leonid Kassinski	Valgevene Kaitseministeeriumi ideoloogia peavalitsuse ülem	Jekaterinburgi kõrgem suurtükiväe juhtivkoosseisu kool (1992)
Igor Možilovski	Valgevene Kaitseministeeriumi majanduse ja rahanduse peavalitsuse ülem	Venemaa Valitsuse finantsülikooli sõjaline fakultet (2002)
Oleg Voinov	Valgevene Kaitseministeeriumi rahvusvahelise sõjalise koostöö ameti ülem	Novosibirski kõrgem üldvägede sõjalis-poliitiline kool (1980. aastate lõpp)
Pavel Muraveiko	Valgevene Kindralstaabi operatiiv-peavalitsuse ülem	Venemaa Kindralstaabi akadeemia (2008)
Valeri Gnilozub	Valgevene Kindralstaabi ülema asetäitja sõjalise juhtimise alal	Tšeljabinski kõrgem tankivägede juhtivkoosseisu kool (N/A)
Vjatcheslav Starkov	Valgevene Kindralstaabi TBK-kaitse valitsuse ülem	Tambovi kõrgem keemiakaitse juhtivkoosseisu kool (1988)
Igor Daniltšik	Valgevene Kindralstaabi elektroonilise võitluse valitsuse ülem	Puškini kõrgem õhukaitse raadioelektronika kool (1991), Venemaa õhujõudude akadeemia (N/A)
Andrei Gurtsevitš	Valgevene Õhu- ja Õhukaitsejõudude ülema 1. asetäitja	Orenburgi kõrgem seniitraktivägede juhtivkoosseisu kool (1992)
Andrei Žuk	Loode operatiivvägejuhatuse ülem	Moskva kõrgem üldvägede juhtivkoosseisu kool (1990)
Igor Demidenko	Loode operatiivvägejuhatuse ülema 1. asetäitja	Peterburi kõrgem üldvägede juhtivkoosseisu kool (1992)
Aleksandr Bass	Lääne operatiivvägejuhatuse ülema asetäitja	Tšeljabinski kõrgem tankivägede juhtivkoosseisu kool (1992)
Sergei Grinjuk	Lääne operatiivvägejuhatuse ülema asetäitja tagala alal	Volga kõrgem tagala sõjakool (1992)
Vadim Demidenko	Valgevene Erioperatsioonide vägede ülem	Leningradi kõrgem üldvägede juhtivkoosseisu kool (1988), Venemaa Kindralstaabi akadeemia (2008)

KOOSTEGUTSEMISVÕIME JA VÄLJAÕPE

Venemaal ja Valgevenes kehtib kohustuslik ajateenistus, kuhu kutsumine ja reservi arvamine toimub sarnastes ajalistes raamides.

Valgevene ja Vene armee väljaõp-
petsükliid ühilduvad, st Venemaa ja
Valgevene relvajõud on võimelised
koos tegutsema operatiiv-strateegilis-
tel õppustel.

Õppus „Štšit sojuza“ on Venemaa ja
Valgevene relvajõudude regulaarne
ühine õppus, kus harjutatakse regio-
naalse väegruppeeringu formeerimist ja
kasutamist Liitriigi huvides. Senini on
toimunud neli õppust: üks kord Valge-
venes (2006) ja kolm korda Venemaal
(2011, 2015, 2019).

Samuti osalevad Valgevene üksused
Vene Relvajõudude strateegilistel juhti-
mis- ja staabiõppustel „Zapad“. Õppu-
sel „Zapad 2017“ kontrolliti Valgevene
kui vastuvõtva riigi toetuse võimeid,
kui Vene Relvajõud viisid sinna ligi
3000 sõdurit, 98 tanki, 104 soomukit,
32 suurtükki ja 27 lennuvahendit.

Vene–Valgevene Liitriigi eelarves on
sõjalis-tehniliseks koostööks ette

nähtud raha regionaalse väegruppee-
ringu kasutuses sõjaliste objektide
ja taristu uuendamiseks. Peale selle
rahastatakse programmi regionaalse
raudtee tehnoloogiliseks arendamiseks
ja kaasajastamiseks. Taristu korras-
hoid ja töökindlus võimaldab kriisi- ja
sõjaolukorras vägesid kiiresti viia Ve-
nemaalt Valgevenesse ning kindlustab
nende operatiivset tegevust viimase
territooriumil ja/või sealt läbi liikudes.

Peale operatiiv-strateegilise taseme
õppuste teevad Vene ja Valgevene
relvajõud tihedat koostööd väe- ja
relvaliikide taktikalistel õppustel. Tihe-
daim on õhudeessantvægede koostöö
– aastas on tavaliselt mitukümmend
ühist õppust vaheldumisi Valgevenes
ja Venemaal. Relvaliikidest käivad
Venemaal kõige sagedamini väljaõppel
Valgevene õhutorjeksused, kes soori-
tavad lahinglaskmist Astrahani oblasti
polügoonidel.

RELVASTUS JA VARUSTUS

Valgevene relvajõud kasutavad val-
davalt NSV Liidu päritolu relvastust,
tehnikat ja varustust ning vähemal
määral kaasaegset või moderniseeritud
Vene sõjatehnikat (hävituslennukid

ENE-VALGEVENE SÕJALINE KOOSTÕ

Su-30SM, tankid T-72B3). Valgevene sõjaväeringkond oli NSV Liidu kokkuvõtte ajel tehnikaga hästi varustatud, kuid praeguseks on see vananenud ja moderniseerimiseks Valgevenel raha ei ole.

Valgevene relvatööstus varustab Vene armeed MAZ raskeveokitega, mida kasutatakse ballistiliste rakettide (Iskander-M) ja õhutorjeteraketikomplekside (S-400) platvormina.

SÕJAVÄEBAASI RAJAMISE KÜSIMUS

Venemaa alalistest sõjalistest objektidest asub Valgevenes sõjalaevastiku 43. sidesõlm, mida kasutatakse sidepidamiseks ookeanidel ristlevate allveelaevadega, ning ballistiliste rakettide jälgimiseks mõeldud Õhu- ja Kosmosevägedele alluv Gantsavitšõ radarijaam (üksik 474. raadiotehniline sõlm). Need objektid ei ole sõjaväebaasi staatuses.

Üle kümne aasta on räägitud Venemaa õhubaasi rajamisest Valgevenes, kuid siiani ei ole see realiseerunud. Aastatel 2013–2016 paiknesid Valgevene lennuväljal Venemaa hävitajad Su-27, kuid see oli seotud Valgevene

õhujõudude lennupargi vananemisega: osa lennukitest ei sobinud enam lendamiseks ning osa tuli hakata moderniseerima. Selle tõttu tekkis võimelünk Valgevene õhukaitstes ja seeläbi ka regionaalses õhukaitstesüsteemis, mida Venemaa pidi ajutiselt täitma. 2017. aastal sõlmitud lepingu järgi ostab Valgevene Venemaalt 12 kaasaegset mitmeotstarbelist hävitajat Su-30SM, millest osa on praeguseks üle antud.

Sõjalisest seisukohast on baasist olulisemad senise koostöö jätkumine ning relvastuse ja taristu korrashoid ja kaasajastamine. Ei ole näha nende asjaolude muutumist lähitulevikus. Nagu näitasid õppused „Zapad 2017“ ja „Slavjanskoe bratstvo 2020“, suudab Venemaa vajadusel operatiivselt oma üksusi Valgevenesse viia. Vene sõjaväebaasi rajamiseks on vaja Valgevene juhtkonna meele muutust. Poliitiliste sündmuste Venemaa seisukohalt negatiivne areng ning Valgevene võimalik väljumine Venemaa mõjusfäärist võib sõjalaulukorras raskendada Kaliningradi oblasti toetamist Valgevene territooriumilt, mistõttu ei ole täielikult välistatud ennetava sammuna Vene armeeüksuste viimine Valgevenesse rahuajal.

ALLIKAS: BEEBRIGHT / ISTOCKPHOTO

VENEMAA ERITEENISTUSED

Vene eriteenistuste üks põhilisi ülesandeid peale teabe kogumise teistes riikides on nende elanikkonna mõjutamine Kremli strateegilistes huvides.

GRU PSÜHHOLOOGILISED OPERATSIOONID

Venemaa näeb psühholoogilist võitlust osana kõikehõlmavast pidevast infosõjast vaenlasega (peamiselt lääneriikidega). Selles varjatud mõjutustegevuses osalevad eri fookusega kõik kolm Vene eriteenistust – FSB, SVR ja GRU.

Psühholoogiline võitlus on Venemaa Relvajõudude doktriini järgi üks kolmest informatsioonilise vastasseisu põhikomponendist – teised kaks on välisriikide informatsioonilis-tehniline mõjutamine (nt küberrünnakute kaudu) ja Venemaa kaitsmine teiste riikide informatsioonilise mõjutustegevuse eest. Venemaa arusaama järgi seisneb psühholoogiline võitlus välismaise auditooriumi informatsioonilis-psühholoogilises mõjutamises eesmärgiga muuta auditooriumi seisukohti ja käitumist Venemaa riiklikes huvides, sh Vene Relvajõudude ülesannete täitmiseks. Venemaa näeb psühholoogilist võitlust osana kõikehõlmavast informatsioonilisest vastasseisust vaenlasega (peamiselt lääneriikidega) ning see toimub pidevalt – nii sõja kui ka rahu ajal.

Psühholoogilise võitluse sihtmärkideks on Venemaa doktriini kohaselt sõbraliike, neutraalsete ja vaenulike välisriikide poliitiline juhtkond, sõjaväelased ja nende pereliikmed, tsiviilelanikkond

↑ *GRU psühholoogiliste operatsioonide üksuste embleem*

ning teatud sihtrühmad nagu rahvus- ja usuvähemused, opositsioonirühmitused, ärimehed jmt. See tähendab, et potentsiaalseks mõjutusobjektiks on kogu välismaine elanikkond.

Psühholoogiliste operatsioonide sooritamise eest vastutab Venemaa Relvajõududes Kindralstaabi luure peavalitsus (GRU), kus töötatakse välja

psühholoogilise võitluse plaan, mille kinnitab Kindralstaabi ülem. Psühholoogilise võitluse juhtorganiks GRU-s on sõjaväeosa nr 54777.

Nii väeosa nr 54777 kui ka sellele alluvate regionaalsete GRU psühholoogiliste operatsioonide üksuste ülesanne on uurida, analüüsida ja hinnata välisriikide sõjalis-poliitilist olukorda ning nende sõjaväe ja rahvastiku moraalsed ja psühholoogilist seisundit. Nad peavad koostama psühholoogilise mõjutamise materjale, osalema relvajõudude pettegevuses – nn *maskirovka*s ja vastupropagandas, „katte all“, st enda seost GRU-ga varjates rahvusvahelisi kontakte looma ning uurima Vene ja välismaist kogemust psühholoogiliste operatsioonide teostamises.

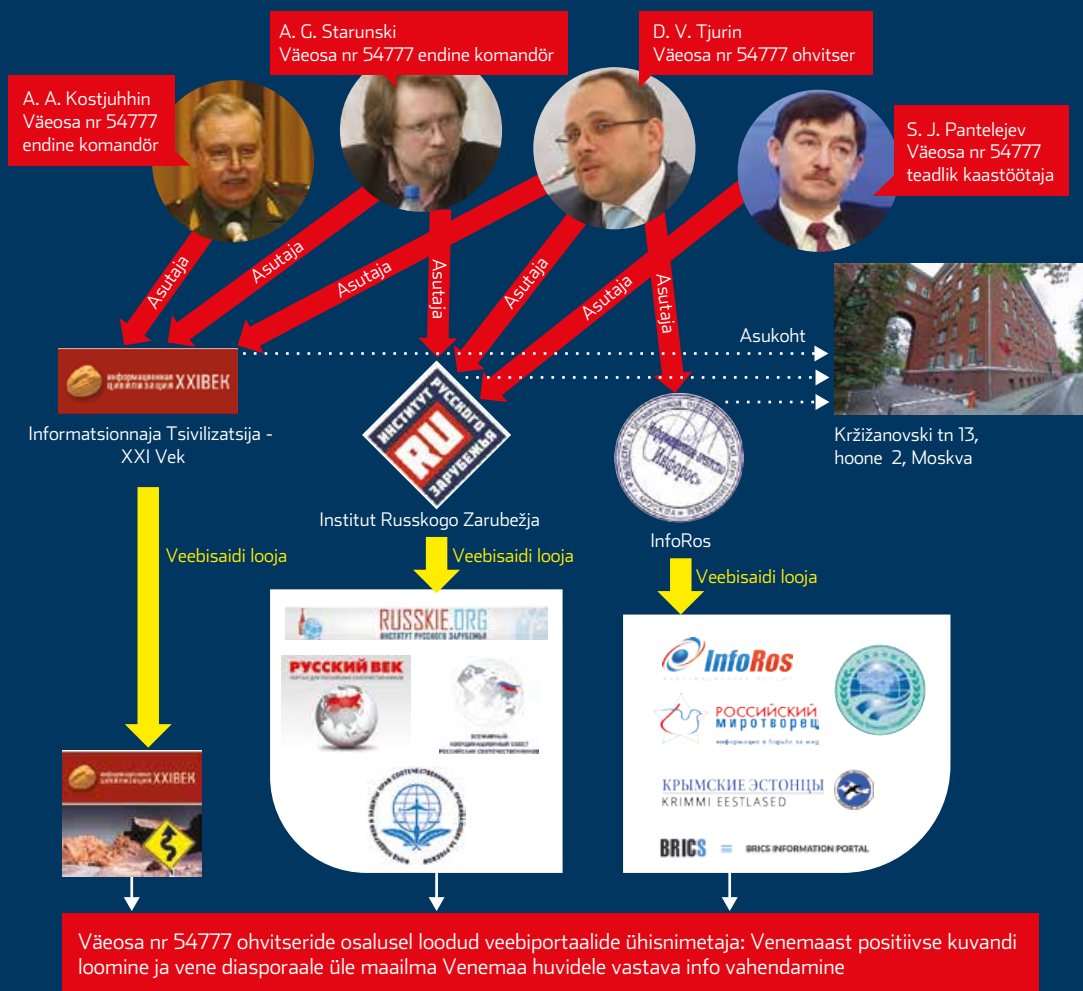
Psühholoogiliste operatsioonide üksused jälgivad iga päev välismaist meediat, et teha kindlaks, kuidas kajastatakse GRU-le olulisi teemasid, arenevaid sündmusi ja Venemaa rolli nendes. Meediamonitoringu regulaarsete raportite põhjal tuvastatakse muu hulgas Venemaa huvidele vastavaid artikleid mõjukates Lääne väljaannetes, mille levikut võimendatakse varikontode

abil sotsiaalmeedias ja GRU kontrolli all olevates internetiportalides. Teemade valik sõltub GRU prioriteetidest, mis võivad muutuda. Veebipropagandas pöörab GRU tähelepanu populaarse-tele ühismeedia platvormidele nagu Facebook, Twitter, Reddit ja VKontakte. Tehtud tööd mõõdetakse kvantitatiivselt – lisaks toodetud materjalide arvule tüüpide kaupa (arvamusartiklid, uudised, kommentaarid jm) jälgitakse materjalide levikut („like’ide“, jagamiste jms arv).

2020. aastal levitasid GRU kontrolli all olevad ingliskeelsed internetiportalid (nt inforos.ru, infobrics.org ja oneworld.press) valeinfot muu seas COVID-19 pandeemia kohta, eesmärgiga nõrgestada lääneriikide samme viiruse ohjeldamisel ja kiita Venemaa tegevust. Näiteks levitati väidet, et USA kasutab pandeemiat ära oma maailmavaate kehtestamiseks ning et koroonaviirus on tegelikult Ameerika biorelv. Nimetatud portalide abil “isutab” GRU desinformatsiooni välisriikide avalikku ruumi, lootuses, et see hakkab seal omasoodu edasi levima ning väite algallikas jääb märkamatuks.

**GRU KONTROLI ALL OLEVAD INTERNETIPORTAALID
LEVITASID VALEINFOT COVID-19 PANDEEMIA KOHTA,
EESMÄRGIGA NÕRGESTADA LÄÄNERIIKIDE SAMME
VIIRUSE OHJELDAMISEL.**

GRU PSÜHHOLOOGILISE VÕITLUSE KATTEORGANISATSIOONE

Psühholoogiliste operatsioonide sooritamiseks avalikus ruumis kasutab GRU sageli katteorganisatsioone ja nende loodud veebiportaale. Ülal on mõned näited GRU väeosa nr 54777 ohvitseride ja nendega lähedalt seotud isikute loodud projektidest.

GRU psühholoogiliste operatsioonide üksuste üks töösuundi on välismaal elavate venelaste mõjutamine. Selle ülesande täitmiseks on GRU psühholoogiliste operatsioonide üksused asutanud organisatsioone ja meediaväljaandeid, mille ülesanne on koondada ja pakkuda venekeelsele elanikkonnale välismaal üksnes Venemaa huvidega kooskõlas olevat (ja seetõttu tihti ebaobjektiivset) informatsiooni.

KUIDAS GRU KREEKAS JULGEOLEKUKONFERENSI KORRALDAS

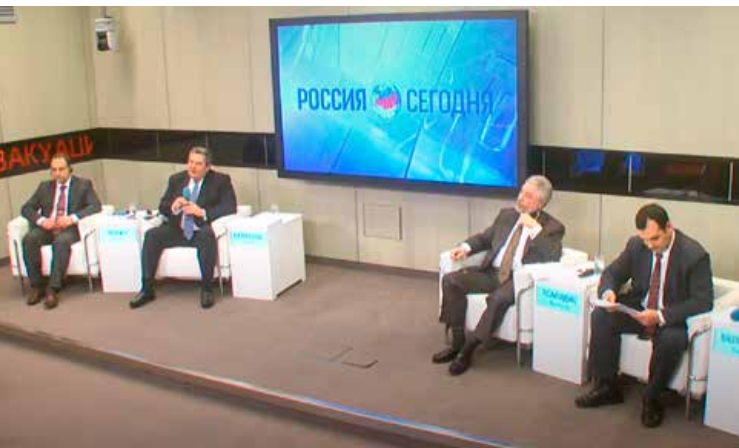
2014. aasta oktoobris, umbes pool aastat pärast Krimmi okupeerimist toimus Ateenas laiemat rahvusvahelist tähelepanu pälvimata konverents „Euroopa julgeolek: uus geopoliitiline mõõde“. Kohaliku mõttekoja – Geopoliitiliste Uuringute Instituudi korraldatud üritusel kritiseerisid Kreeka ja Venemaa esinejad Euroopa Liidu (EL) rakendatud sanktsioone Venemaa suhtes ja väljendasid nõrdimust, et Kreeka valitsus USA ja EL-i survele alludes oma „traditsioonilise sõbraga“ nii halvasti käitus.

Siiani on avalikkuse eest varju jäänud tõsiasi, et konverentsi korraldaja

⬆ Allikas: *Parlamentskaja Gazeta nr 39, 07.11.–13.11.2014*

oli tegelikult GRU psühholoogiliste operatsioonide juhtorgan, väeosa nr 54777. Väeosa toonane ülem Aleksandr Štšedrin kirjeldas Vene riiklikus meediaväljaandes Parlamentskaja Gazeta 2014. aasta novembris ilmunud reportaažis avalikult – kasutades GRU katteorganisatsiooni, Välis-Vene Instituudi (Institut Russkogo Zarubežja) asedirektori tiitlit –, kuidas ideest tegudeni jõuti: „See, mis praegu siin konverentsil toimub, on läbimurdmine infoblokaadist, millega

← GRU korraldatud ümarlaud Moskvas Kreeka valimiste teemal 2015. aastal. GRU ohvitser Deniss Tjurin (vasakul) ja hilisem Kreeka kaitseminister Panos Kammenos

ALLIKAS:
PRESSMIA.RU

meie riik [Krimmi okupeerimise järel] ümber piirati. Meil ei ole väljundit välisele inforumile. Kõige märkimisväärsimatest konverentsidest, mis Venemaa territooriumil korraldatakse, ei tea mujal maailmas keegi midagi. Ülesanne seisnes selles, et teha nii, et eurooplased siiski saaksid teada, mis neid realselt ohustab. Riigiduum saadik Franz Adamovitš Klintsevitš tuli meie organisatsiooni juurde ja arvestades selle kogemust, käis välja idee ja skeemi, mida oleks võimalik ära teha, andis vajalikud kontaktid. Meie tuvasime Lääne ketis nõrga lüli – Kreeka, kes ise sanktsioonide tõttu kannatab. Me leidsime [Kreekast] organisatsiooni, mis suhtub Venemaasse sõbralikult, ja koos korraldasime selle konverentsi.”

Ateena üritusel istus esireas Klintsevitšist mõne meetri kaugusel poliitik Panos Kammenos, ürituse koos GRU

katteorganisatsiooniga korraldanud Geopoliitiliste Uuringute Instituudi kaasasutaja. Kammenos juhitud erakond Sõltumatud Kreeklased pääses kolm kuud hiljem Kreeka valitsusse ning Kammenos oli kuni 2019. aastani kaitseminister. Vaheleht enne 2015. aasta parlamendivalimisi väisas Kammenos Moskvat, kus osales väeosa nr 54777 teise katteorganisatsiooni Inforos korraldatud ümarlaul Kreeka valimiste teemal. Kammenos kõrval jagas meediale kommentaare Inforosi direktor, väeosa nr 54777 ohvitser Deniss Tjurin.

Juhtum näitab, kui lihtne oli GRU-l vastuvõtliku Lääne auditooriumi ette viia oma sõnumeid ja luua kõrgetasemelisi kontakte. Seejuures on tähelepanuväärne, et Vene luureohvitserid esinesid sõltumatu ajakirjaniku või vabauhenduse esindaja katte all.

VEENE ERITEENISTUSTE MÕJUTUS- TEGEVUS KÜBERRUUMIS

Venemaa on ka küberruumis jätkuvalt peamine julgeolekuoht Lääne demokraatiatele. Lisaks luurele kasutavad Vene eriteenistused küberruumi aktiivselt mõjutustegevuses, eesmärgiga lõhestada Lääne ühiskondi, riikidevahelist läbisaamist ja NATO-t.

Välisluureameti varasemates avalikes raportites kirjeldatud küberrünnete võtteid kasutavad Vene eriteenistused endiselt oma luureülesannete täitmiseks ning ohustavad sellega ka Eesti ja tema liitlaste julgeolekut. Näiteks saadetakse sihtmärgile pahavaraga nakatatud e-kirju, mis on loodud meelitama

sihtmärki, võttes arvesse tema töövaldkonda ja huve (nn harpuunimisrünne). Samuti jätkuvad küberründed, kus kuritarvitatakse turvanõrkustega veebilehti, mida sihtmärk sageli külastab ja millele lisatakse nuhkvara eesmärgiga nakatada sihtmärgi seadet (nn kaevurünne/joogikoharünne).

➔ *Vene eriteenistuste peakontorid: FSB, GRU ja SVR (päripäeva)*

ALLIKAD: BOSHKAREV; MOREORLESS
/ WIKIMAPIA.ORG / CC BY 3.0;
ALEXANDER BELENKIY / MACOS.
LIVEJOURNAL.COM

Ent üha enam on kasvanud küberruumi kuritarvitamine mõjutustegevuseks. Vene eriteenistused on NSV Liidu ajast pärit aktiivmeetmeid uutele oludele kohandanud, arvestades interneti ja tehnoloogia arengut. Näiteks infosüsteemi häkkimine eesmärgiga varastada ja lekitada tundlikku infot (nn häki ja lekita meede) on sarnane KGB arsenalist tuttava aktiivmeetmega, kus eriteenistus levitas ehtsaid või spetsiaalselt loodud võltsitud dokumente, mis pidi sütitama avalikkuses valitsusvastaseid diskussioone. Selliste aktiivmeetmete kohandamine on jätkuv protsess. Näiteks tulevikus võivad Vene eriteenistused tõenäoliselt ekspuuteerida süvavõltsingu lahendusi. Eriti suur oht tekib siis, kui tehnoloogia areng jõuab

← *Süvavõltsingu tehnoloogia võimaldab luua võltspersoone, keda saab kasutada mõjutustegevuses usaldusväärse suurendamiseks*

ALLIKAS: LINKEDIN.COM VIA WALORSKA, A. DEEPFAKES & DISINFORMATION. FRIEDRICH NAUMANN FOUNDATION / CC BY-NC-ND 4.0

niikaugele, et suudetakse luua veenvaid ja inimsilmaga tuvastamatuid süvavõltsinguid. See teeks avalikkusele keerulisemaks eristada võltsinfot tegelikust. Vene mõjutustegevusega võitlemiseks oleme teinud reaalseid sündmuste põhjal valiku Vene eriteenistuste meetoditest küberruumis (vt joonist).

2021. aastal väga tõenäoliselt jätkuvad Venemaalt lähtuvad küberoperatsioonid ja küberruumi kuritarvitamine mõjutustegevuse eesmärgil. Need meetmed on Vene eriteenistustele tõhusad, soodsad ning sisse töötatud. Seejuures võib mõjutustegevuse meetmetel olla pikaajaline mõju, mis ei eelda alati mõjutatava riigi poliitilistesse sündmustesse sekkumist.

**VENEMAA MÕJUTUSTEGEVUSEL VÕIB
OLLA PIKAAJALINE MÕJU, MISTÕTTU EI OLE TARVIS
IGA KORD MÕJUTATAVA RIIGI POLIITILISTESSE
SÜNDMUSTESSE SEKKUDA.**

VALIK VENE ERITEENISTUSTE MEETODEID KÜBERRUUMIS

MEEDIAVÄLJAANDE VEEBILEHE ÄRAKASUTAMINE

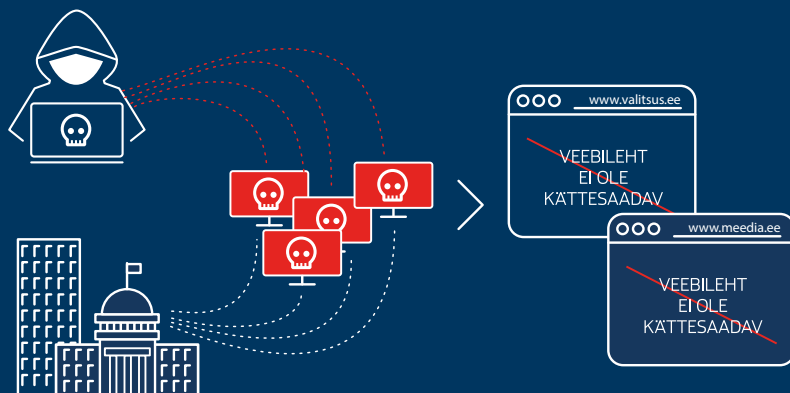
Vene küberründaja murrab sisse turvanõrkusega meediaväljaande veebilehele ja lisab sinna Venemaale sobivate narratiividega uudise. Seda uudislinki hakatakse levitama teistes meediumites, hiljem ka venekeelsena Vene meedias, blogides, foorumites ja mujal. 2020. aastal häkiti mitmel korral Leedu ja Poola meedia veebilehtedesse ning lisati sinna NATO-t ja liitlasvägesid halvustavaid võltsuudiseid.

HÄKI JA LEKITA

Vene eriteenistused levitavad küberründe tagajärjel varastatud ja kontekstist välja rebitud infot, mis võib ühiskonnas tundlikel teemadel süvendada erimeelsusi ja aidata tekitada meeleavaldusi. 2019. aastal lekitati sotsiaalmeediasse USA ja Ühendkuningriigi (ÜK) kaubanduslääbirääkimiste dokumendid, mis varastati ÜK endise kaubandusministri meilikontole sisse murdes. Lääbirääkimiste üks teemasid oli toona ka Briti riiklik tervishoiusüsteem (NHS) ning selle võimaliku erastamise üle toimusid avalikkuses tulised debatid.

TEENUSTÖKESTUSRÜNDED INFO LIIKUMISE TAKISTAMISEKS

Teise riigi mõjutamiseks korraldavad Vene eriteenistused meedia- ja valitsussektorile teenustökestusründeid, mis mh takistavad ametliku info liikumist. Selliste rünnete eesmärk on näidata Venemaad ähvardava jõuna, külvata hirmu ja sundida tegema Venemaale soodsamaid otsuseid. 2016. aastal toimusid Montenegros parlamendivalimiste päeval teenustökestusründed valitsuse ja meediaväljaannete veebilehetele. Järgmisel aastal ründed kordusid, kui Montenegro teatas NATO-ga liitumisest.

VEEBILEHE NÄOTUSTAMINE HÄIRIVA SISUGA

Vene eriteenistused murravad veebilehele sisse ja lisavad juurde hirmutava, ähvardava või ühiskonda häiriva sisuga foto, teksti, video või audio. Eesmärgiks on takistada tõese info liikumist, tekitada ühiskonnas hirmu, süvendada riigisiseseid pingeid või kahjustada valitsusasutuste usaldusväarsust. 2019. aastal murdsid GRU eritehnoloogiate peakeskuse töötajad Georgia veebiteenuse pakkuja infosüsteemi ning selle kaudu näotustasid tuhandeid veebilehti, lisades sinna Mihheil Saakašvili foto tekstiga „Ma tulen tagasi“.

HIINA TUGEVNEV SURVE

⬆ *Hiinas toimub “Xi Jinping – rahva juht” kuvandi jõuline propageerimine*

ALLIKAS: HIINA KESKTELEVISIOON

Hiina välispoliitilise doktriini ellurakendamise, st ühise saatusega riikide kogukonna loomise korral kujuneb välja Pekingist juhitud vaigistatud maailm. Süvenevas vastasseisus lääneriikidega on Hiina peamine eesmärk tekitada lõhe USA ja Euroopa vahele.

Hiina juhtkonnas tajutakse, et ühtne Lääs on Hiinale ületamatu takistus ning see tuleb lõhkuda. Hiina soovib eri teemade kaudu – näiteks Iraan, kliima või tervishoid – leida Euroopaga võimalikult suurt ühisosa ning panna Euroopa riikide juhte uskuma, et

vastupidi USA väidetele on Hiina usaldusväärne partner. Hiina mõistab väga hästi, et fragmenteerunud Euroopa on nõrk vastane ning selle vastasseis Hiinaga ei muutu tõenäoliselt kunagi nii teravaks kui USA-l Hiinaga. Tihedamale koostööle kutsuval Hiinal ei ole aga

kavatsustki ennast muuta, vaid oma suuruse ja mõjuvõimuga summutada kriitilised hääled Euroopast.

Pingeliste suhete tõttu USA-ga on Hiinale tähtis võimalikult palju riike n-õ enda hõlma alla tuua. President Xi Jinpingi ideoloogia seadmine partei- ja riigipoliitikas keskele kohale viitab selgelt, et just Xi Jinpingi juhtimisel peab Hiinast 2035. aastaks saama võimsaim riik maailmas. Praegused sündmused näitavad ka seda, et Hiina liigub mitte liberaalse, vaid Xi Jinpingi tugevneva isikukultusega üha autoritaarsema riigikorra poole.

Hiina Kommunistliku Partei (HKP) kongressil 2012. aastal võeti kasutusse termin "ühise saatusega riikide kogukond", mis sestsaadik esineb üha sagedamini Hiina tipp-poliitiku- ja diplomaatide sõnavaras. Tänapäev

iseloomustab see termin Hiina välispoliitika strateegilist mõtlemist. Hiina poliitikute ja diplomaatide tähtsamad välispoliitilised sõnavõtted ja seisukohad on täis pikitud viiteid ühise saatusega riikide kogukonna loomise vältimatusele. Kui varasematel aastatel räägiti kõiki riike ühendava aspektina kliima soojenemisest, siis 2020. aastal olid võtmesõnadeks tervishoid ja koroonakriis.

Ühise saatusega riikide klubi laiendamises mängivad Hiina strateegias suurt rolli inimestevahelised suhted. Euroopas on mitu eri formaadiga foorumit, kuhu Hiina kutsub kõrgtasemelised diplomaadid, poliitikud ja ettevõtjad kokku ilmse eesmärgiga isiklike suhete sisseseadmise kaudu mõjutada sihtriikide Hiina-poliitikat.

Soov oma mõjuvõimu kasvatada ilmnes ühemõtteliselt ka

← *Koroonakriisi olukord
Taiwani saarel 2020.
aasta mais*

ALLIKAS: TSAIINGWEN /
YOUTUBE

→ *Koroonakriisi olukord
Mandri-Hiinas 2020.
aasta mais*

ALLIKAS: CCTV 4 /YOUTUBE

möödunudkevadise koroonakriisi ajal. Hiina tegeles siis aktiivselt „päästja kuvandi“ eksportimisega. Rõhutati vajadust astuda kõik koos apoliitiliselt vastu inimkonda laastavale viirusele. Samal ajal tegeles HKP tugeva kontrolli all olev meedia aktiivselt Lääne demokraatia mustamise, demoniseerimise ja naeruvääristamisega, öeldes, et vaid Hiina-suguse autoritaarse süsteemiga suudetakse viirus edukalt alistada. Mainimata jäeti, et näiteks demokraatliku omavalitsusega Taiwani saarel saadi viiruse ohjeldamisega oluliselt paremini hakkama. Taiwani väina mõlemal kaldal maikuu toimunud suurte tseremooniade ajal sai Taipeis üritusi korralda ilma maskideta, sest viiruse levik oli kontroll all. Seejuures on Taiwani saarel inimasustus kaks korda tihedam kui Hubei provintsis, kus registreeriti koroonaviirusesse nakatumise esimesed juhtumid.

Läänt mustava meediakajastuse kõrval kiitis Hiina meedia oma kodanike kuulekust ja koostöövalmidust võimudega viiruse leviku ajal. Samal ajal olid tuhanded Hiina kodanikud üle maailma vaimse murdumise piiril, kuna neid ei oodatud tagasi kodumaale. Pärast piiri sulgemist kord nädalas käivatele Hiina lennukompanii erilendudele said esialgu pileti osta vaid privilegeeritud isikud – diplomaadid, mitmesugused spetsialistid, üksikud delegatsioonid ja riigi poolt välismaale õppima saadetud üliõpilased. Tavaüliõpilastele jäid vaid saatkondades jagatud tervisepakid näomaski, kinnaste jm isikukaitsevahenditega, ning teadmatus, kuidas pikendada viisat ja kohta ühiselamus. Erilennud Hiinasse käivitati esmajärjekorras lääneriikides viibivatele hiinlastele, sest keskvoim tahtis lääneriikidele demonstreerida hoolimist oma kodanikest.

Hiinlaste diasporaades levima hakanud kriitika Hiina võimude ja välisesinduste pihta suruti eos maha. Hiinlastest haridustöötajatele saadeti Hiinast ülesanne kustutada sotsiaalmeediakanalites kõik Hiina võime kritiseerivad postitused ning levitada seda tsensuurivaimu nii paljudesse kanalitesse kui võimalik.

HKP hoiab välismaal elavaid hiinlasi ideoloogilise kontrolli ja jälgimise all parteiliikmete loodud rakukeste kaudu, kuhu kuuluvad riigiettevõtete töötajad, ajakirjanikud, diplomaadid ja üliõpilased. Indoktrineeriv ideoloogiline töötlus ehk parteipoliitika tunnid parteirakukestes on regulaarsed ja sisutihedad. Eesmärk on välismaal, sh Eestis elavaid parteiliikmeid hoida HKP ideoloogilises rüpes. Poliitikatundides osalemisest tuleb korrapäraselt kõrgemale astmele raporteid kirjutada. Inimestele mõjub distsiplineerivalt seegi, et ülalt alla tehakse pistelisi individuaalseid kontrole ning küsitakse,

kuidas keegi neis tundides käitunud on. Ideoloogiline kontroll on totaalne. Hiina võimude tegevust kritiseerinud või tegelikku olukorda kajastanud üksikud julged ajakirjanikud on arreteeritud ja osa neist vangi mõistetud.

Pekingist juhitud vaigistatud maailma aitavad luua ka ajakirjanikud. Hiina telesaadetes kutsutakse eelkõige selliseid välismaalasi, kes on esinenud Hiinale sobilike seisukohtadega. Hiinlastest ajakirjaniku telereportaaži peab enne eetrisse laskmist heaks kiitma *laoshi* (õpetaja), kuid välismaalastega enne intervjuud selle sisus tavaliselt detailselt kokku ei lepita. Pealtnäha avatud meelelaadi varjus on aga laiemalt pinda võtnud mall, et Hiinat kritiseerida tohib, kuid vaid kindla piirini, misjärel tuleb "aga" – "Aga Hiinata ei saa, uue maailmakorraga jääb üle vaid kohaneda." Selline näiline Hiina kritiseerimine levib Euroopas ning ähmastab ja õõnestab Hiinast lähtuva julgeolekuohu tajumist.

**JÄRJEST AUTORITAARSEMAKS MUUTUV HIINA
SURUB OMA RIIGIKORRA MUDELIT PEALE
TEISTELE RIIKIDELE.**

HIINA MÕJUTUSTEGEVUS KOLIB LÄÄNDE

Hiina propagandatööstus on oma narratiivi levitamiseks hakanud kasutama Lääne infokanaleid. Alates koroonaepeemia puhkemisest on kasvanud Hiinas toodetud kallutatud ja valeuudiste hulk ja nende sisu on muutunud agressiivsemaks.

Ülemaailmne koroonakriis loob soodsad tingimused ideoloogiliseks ekspansiooniks, ning selle kaudu võimalused saada laiemat rahvusvahelist tunnustust Hiina võimuambitsioonidele. Pandemia ajal on Hiina mõjutustegevuse peamiseks eesmärkideks välisriikides kujunenud Hiina kuvandi parandamine, HKP sõnumi levitamine ja sellekohase diskursuse kujundamine ning riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide poliitiliste otsuste kallutamine Hiina kasuks.

Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine aitab HKP-l oma agitatsiooni- ja propagandatööd tõhustada ja ulatuslikumaks teha. Hiina on oma ideoloogia jõulisemaks pealesurumiseks võtnud luubi alla Lääne populaarsed sotsiaalmeediakanalid, kus oma sõnumi levitamiseks on viimasel aastal avatud palju nii ametlikke kui ka libakontosid. Hiina ametlikud esindajad tegelevad aktiivselt desinformatsiooni loomise ja levitamisega. Juhtivad diplomaadid

ja meediainimesed kasutavad Hiinas keelatud Twitterit ja Facebooki ning postitavad sinna inglise keeles, mistõttu suur hulk Hiinas loodud kallutatud ja valeinfot jõuab ka võõrkeelsesse inforuumi väljaspool Hiinat. Sellist arvamuste paljusust ei lubata Hiina territooriumil, kus teda kritiseerivad kontod kiiresti suletakse.

Hiina võimud on hakanud oma sõnumi levitajateks kaasama välishiinlasi ning Lääne infokanaleid ja inimesi. Videote jagamise platvormides tegutseb arvukalt blogijaid, kelle Hiinat ülistavate ja Hiina poliitikat õigustavate pöördumiste stiil ja sõnavara viitavad üheselt HKP propagandale. Peale n-ö tavalistele netikasutajatele mõeldud tekstide avaldavad Hiina-meelsed mõttekodalased ja õpetlased lääneriikides ka haritlaskonnale suunatud arvamusi ja uurimusi. Esmapilgul käsitletakse neis Hiinat kriitiliselt ning osutatakse mõningatele probleemidele, kuid enamasti on kokkuvõttes formuleeritud peamises sõnumis

➔ *Lääne sotsiaalmeedias levinud näited Hiina vaeleudiste kohta*

ALLIKAS: REDDIT.COM

üleskutse kohaneda Hiina kohaloluga ja tema kehtestatud reeglitega, vajadusel ka demokraatliku ühiskonna väärtustest taganemise hinnaga.

2020. aastal kandus uus lähenemine pehmele jõule ka Konfutsiuse instituuti (KI), mille rahastust, alluvust, mainet ja sisu hakati ümber hindama. Muudatusi tehti ka Eestis tegutsevas instituudis.

Hiina suhtub tõsiselt kriitikasse, mis tabas nn pehme jõu vahendina tuntud Konfutsiuse instituute, ja tahab negatiivset tähelepanu vähendada nende määratlust hägustades, loobumata tegelikult oma eesmärkidest.

On tõenäoline, et KI peakorteri ümber nimetamine Hiina ja välisriikide keelevahetuse ja koostöö keskuseks, nagu ka asutuse võimalikud struktuurimuudatused on kõigest formaalsus ning et instituutide tegevus ja ka sellega seotud probleemid ja ohud jäävad enamjaolt endiseks. Ei ole välistatud, et tulevikus tahavad Hiina võimud tähtsust kaotama hakanud KI-de kõrval mõjutusvahendina rohkem kasutada Hiina kultuurikeskusi, mis ei ole kriitikat pälvinud ja mõjuvad esialgu veel n-õ puhtana ning saavad seetõttu hõlpsamini tegeleda nii info kogumise kui ka suhtevõrgustike loomise ja haldamisega välisriikides.

Hiina valitsusstruktuuridega mitte-ametlikult seotud mõttekodade abil välisriikides püütakse HKP sõnumit kohandada lääneriikides valitseva arvamuste paljususega. Selliseid teemasid nagu isikuvabadused, Hongkongi ja Taiwani staatus, uiguuride ja tiibetlaste olukord käsitletakse siiski rangelt Hiina võimudele vastuvõetavates piirides. Sel puhul tuleb Hiina propagandatööstusele kasuks kohalike Hiina-asjatundjate vähesus, kes võiksid pakkuda alternatiivseid vaatenurki, mistõttu võib Hiina tõe versioon hakatagi arvamusruumis domineerima.

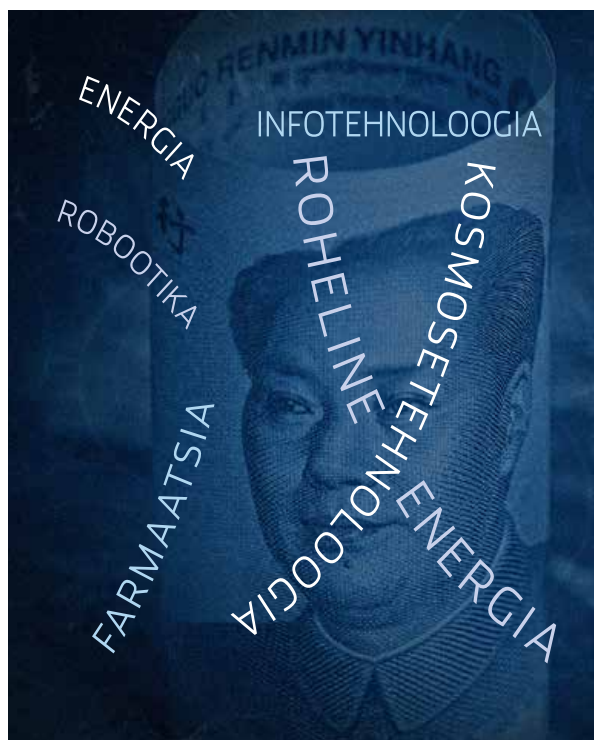
Taktikaliselt järgib Hiina propagandat ja desinformatsiooni levitades Venemaa eeskujul. Siiski räägib see pigem sarnastest eesmärkidest tingitud kooskõlast kui koordineeritud koostööst, samuti nagu Hiina ja Venemaa esindajate hea läbisaamine sotsiaalmeedias ja üksteise postituste jagamine. Praegu ei kasuta Hiina desinformatsiooni nii aktiivselt ja nii professionaalselt kui Venemaa, kuid on tõenäoline, et lähitulevikus Hiina oma tegevust selles vallas laiendab ja tõhustab. Hiina mõjutustegevuse eesmärk on nõrgestada Euroopa avatud ühiskonda, edendades enda propagandasõnumeid.

HIINA TEHNOLOOGIA HIINASTUB

Hiina ambitsioonikas plaan saada maailma tehnoloogialiidriks kätkeb suuri julgeolekuhte.

Xi Jinpingi strateegiliste suuniste järgi paneb Hiina kõik oma ressursid tehnoloogia arendamisse, et selles valdkonnas maailma tippu tõusta ja teised riigid Hiina tehnoloogiast sõltuvaks teha. Hiina seisab vastamisi sanktsioonide ja takistustega, mis tingib tehnoloogia hiinastamise, st pöördumise koduriigi ettevõtete poole. Kui Hiina tehnoloogia muutub täielikult kodumaiseks, siis on ülevaade tehnoloogia ja tarkvara tööpõhimõttest veelgi läbipaistmatum kui siiani.

Pealtnäha läbipaistmatu oli ka Hiina möödunud aastane sõnum tema edasisest avanemisest maailmale. Tehnoloogia valdkonnas näiteks tähendab see tegelikult võimaluste otsimist juurdepääsuks maailma tipp tehnoloogiale. Hiina tahab kogu maailmast andekaid inimesi üle osta, meelitada neid Hiinasse või neisse investeerida, selleks et pääseda ligi teadmiste,le,

millest Hiinal on vajaka. Eesmärk ei ole mõlemale poolele kasulik koostöö, vaid ainult Hiina võimekuste väljaarendamine sellisele tasemele, kus ta enam ei sõltu välismaistest tarnijatest. Hiina on sihiks seadnud saada tehnoloogia valdkonnas täiesti iseseisvaks.

Küberluure on samuti olnud Hiinale üks traditsioonilisi vahendeid, mille abil välismaise kõrgtehnoloogiani jõuda. Oma tegevuse õigustamiseks tegutseb Hiina Lääne monopoli lõhkumise sildi all, ning selleks on tema arvates lubatud kõik vahendid.

Maailmas projektidele ligipääsu loomiseks kasutatakse teadlikult kõikmõeldavaid juriidiliselt korrektseid skeme.

Näiteks rajatakse teistes riikides kohalike ettevõtetega ühiseid firmasid ilmse eesmärgiga mõnevõrra varjata Hiina tausta.

Maailmas sõltuvuse tekitamine Hiina tehnoloogiast on riigi juhtkonna kindel strateegiline eesmärk. Hiina meedia ja analüütikud ei ole varjanud, et kaugem eesmärk on panna kogu Hiina tehnoloogia tööle Hiinas loodud Beidou navigatsioonisüsteemis ning eksportida Beidou süsteem „Ühe võõndi, ühe tee“ algatusega ühinenud riikidesse. Teisisõnu ehitab Hiina üles autonoomset globaalset ökosüsteemi, kus asjade interneti, tehisintellekti, pilveteenuste ja ülikiire interneti (täna 5G, tulevikus 6G)

← Neis valdkondades tahab Hiina jõuda maailma tippu, märk 汉化 tähendab "hiinastama"

ALLIKAS: VÄLISLUUREAMET

ajastul mängivad kesksel rolli Hiina tehnoloogia integreeritud lahendused.

Esiatgu võib Hiina tehnoloogia kasutada paralleelselt GPS ja Beidou süsteemi, kuid lõppeesmärk on panna Hiina tehnoloogia kasutama ainult Beidou, viidates sellele, et Beidou süsteem on võimeline asukohta määrama palju täpsemalt kui GPS. Eesti integreerimine Hiina autonoomse tehnoloogia ökosüsteemiga muudab Eesti haavatavaks ja sõltuvaks Hiinast.

HKP ja eraettevõtlus Hiinas on tihti otsesemalt või kaudsemalt seotud. Huawei näiteks rõhutab, et ettevõtte kuulub töötajatele, mida juhib Huawei ametiühingu nõukogu. Kõik Hiina ametiühingud kuuluvad aga Ülehiinlisse Ametiühingute Föderatsiooni, mille juht on HKP parteisekretär. Praegune parteisekretär on ühtlasi Hiina parlamendi aseesimees. Nii nagu provintse juhib tegelikult parteisekretär ja mitte administratiivsete ülesannetega provintsi kuberner, niisamuti töötab see käsuahel vertikaalselt ka ametiühingutes.

HIINA JA VENEMAA – KOOSTÖÖ PRAKTILISTEL KAALUTLUSTEL

Hiina ja Venemaa koostöös on tähtis demonstratiivsuse aspekt, mis peab mõjuma hoiatavalt Läänele ja soodustama mõlema riigi strateegiliste eesmärkide saavutamist.

Hiina ja Venemaa omavahelised suhted pälvivad avalikus ruumis järjest suuremat tähelepanu. Oluline on jälgida, kas koordineeritud tegevusest militaarvaldkonnas – ühistest õppustest, koos patrullimisest strateegiliste pommitajatega, tehnoloogia ühisest arendamisest – liiguvad Hiina ja Venemaa järgmistel aastatel edasi tegeliku liitlassuhteni. Praegu sellist suundumust näha ei ole, kuna mõlemad suhtuvad teisesse reservatsioonidega ja Hiina peab kinni oma ametlikust välispoliitilisest doktriinist – mitte luua liitlassuhteid ühegi riigiga. Siiski võivad neid kahte teineteisele lähendada pingestunud suhted Hiina ja lääneriikide vahel. Senini paistavad mõlemad lähtuvat koostöös pigem pragmaatilisest ja demonstratiivsuse aspektist.

Omavaheliste suhete demonstreerimise kõrval paistab aga silma ka Kremli võimetus oma huve kaitsta, kui Hiina nendega ei arvesta. Näiteks ei ole Kreml suutnud seista Vietnami ega Rosnefti huvide eest Lõuna-Hiina mere piirkonnas. Hiina suurendab oma

mõjukust Tadžikistanis ja Venemaa on võimetu seda takistama. Ühtlasi on märkimisväärne, et Venemaa meedias ei kritiseeritud Hiinat, kui COVID-19 levima hakkas.

Venemaa ja Hiina teineteisele liigse lähenemise korral võib lääneriikidel tekkida kiusatus Venemaad Hiinast lahti pookida. Kreml kasutaks seda olukorda ära ning esitaks kauplemisruumi laiendamiseks eeltingimusi. Arvestades Venemaa ambitsioone Läänemere regioonis, peab Eesti seisma kindlalt selle eest, et Venemaad ei hakataks ahvatlema Eesti julgeoleku arvelt.

Venemaa äriühingud on muutunud ettevaatlikuks hiinlastega kaubeldes, kuna paljud Vene ettevõtjad on petta saanud ja maksed Hiinast viibivad. Venemaa ja Hiina kaubavahetuses ja investeringutes torkab silma sihipärane dollaritehingute vältimine. See sobib Hiina eesmärgiga kasutada valuutana võimalikult vähe USA dollarit. Hiina on teinud Venemaale korduvalt ettepanekuid hakata tarvitama

⬆️ *Venemaal tuleb aina sagedamini leppida, et Hiina on suure venna rollis*

ALLIKAS: ALEXANDER VILF /
POOL / TASS

Hiina valuutat jüaani, kuid Venemaa ei ole enamasti selle ettepanekuga nõustunud.

Militaarsuhete raames tahab Hiina, et Venemaa jagaks praktilisi sõjakogemusi. Ühiste õppuste ajal räägitakse Hiina meedias alatasa sellest, et Hiina sõjaväelastel on võimalus õppida Venemaa praktilistest sõjakogemustest Süürias.

On võimalik, et venelased hakkavadki hiinlastega jagama sõjakogemusi Süüriast või mõnest muust konfliktikoldest. Ühtlasi võib Venemaa jagada Hiinaga oma oskusi ja teadmisi eraarmee väljatöötamisest ja kasutamisest, sest Hiinal on tekkinud vajadus tagada julgeolek üha suurematele globaalsetele investeringutele ja projektidele.

**HIINA PINGESTUNUD SUHTED LÄÄNEGA
VÕIVAD VENEMAAD JA HIINAT TEINETEISELE
OLULISELT LÄHENDADA.**

KUIDAS VÄLISLUUREAMET SALADUSI KAITSEB

Välisluureameti raport on igal aastal rääkinud võõrriikide eriteenistuste küberrünnakutest. Mida teeb Välisluureamet, et saladused kaitstud oleksid?

Välisluureamet on üks neist riigiasutustest, kes korraldavad Eesti riigi saladuste kaitset. Täpsemalt vastutab Välisluureamet elektroonilistes infosüsteemides ja sidekanalites liikuvate riigisaladuste eest. Neid süsteeme nimetatakse punasteks, kõiki teisi aga mustadeks infosüsteemideks.

Välisluureameti eksperdid kaitsevad punases süsteemis liikuvat infot eelkõige võõrriikide eriteenistuste eest. „Eesti riigiasutuste küberjulgeolekut testitakse pidevalt,“ räägib Välisluureameti töötaja. „Ründajad on tehniliselt kõrgel tasemel, kasutades ära nii arvutivõrke, pealtkuulamiseseadmeid kui ka teisi elektroonilisi vahendeid.“

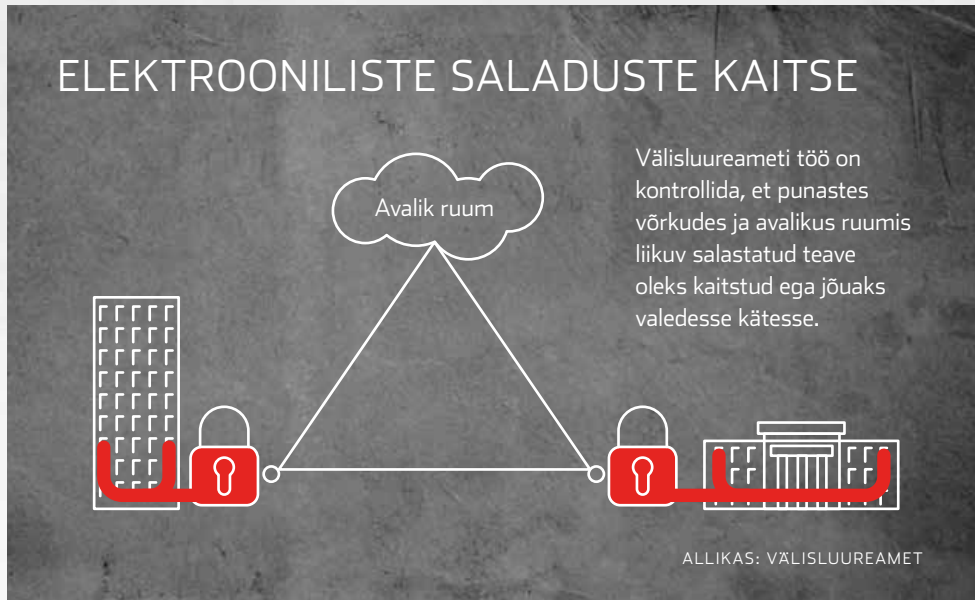
Punaste võrkude kaitseks on neile kehtestatud ranged nõuded, näiteks asuvad sellised võrgud eritingimustele vastavates ruumides ja hoonetes. Välisluureameti töötajad kontrollivad, et nõudeid teataks ja järgitaks. Kui riigiasutus plaanib rajada punast infosüsteemi, ei saa seda kasutama hakata, enne kui Välisluureameti töötajad on selle turvalisuses veendunud.

„See annab salajase infoga töötavale inimesele kindluse, et tema kasutuses olev infosüsteem on turvaline,“ selgitab ametnik.

See aga ei tähenda, et punaste võrkude kasutajad ei peaks olema valvsad. „Arvuteid ja tarkvara tehakse küll pidevalt turvalisemaks, kuid ka ründajad muutuvad aina osavamaks,“ ütleb Välisluureameti töötaja. Ta tõdeb, et pahatihti käivad kurjategijad sammu jagu ees nendest, kes püüavad infot kaitsta. Tavakasutajal ei ole aga ründajate võimalustest enamasti aimugi. „Sihikindlal ründajal on võimalik interneti kaudu võtta üle kasutaja arvuti, salvestades kõiki klahvilööke klaviatuuril,“ toob ekspert näite.

Seetõttu peavad punased võrgud olema internetist täielikult lahus. See ei paku aga lõplikku kaitset, sest ründajad leiavad info varastamiseks teisi meetodeid.

Välisluureameti eksperdid lähtuvad oma töös kolmest reeglist: salajane info peab jõudma ainult määratud

inimesteni; info peab nendeni jõudma muutmata kujul ehk terviklikult ning olema kättesaadav just siis, kui neil on seda vaja.

Kõiki kolme reeglit korraga täielikult täita ei saa, tuleb leida optimaalne tasakaal nende vahel. Näiteks muudab väga tõhus kaitse info kättesaamise tülikaks. Punaste võrkude kasutajad peavad järgima tervet rida turvareegleid, mistõttu on arvitiga töötamine märksa ebamugavam kui mustas võrgus.

Samas ei saa turvanõuetega äärmusesse minna. Väga hästi turvatud infosüsteemist ei ole kasu, kui keegi seda ei kasuta. Teinekord tulebki mõnda turvanõuet kasutusmugavuse huvides leevendada.

Kui aga keskenduda ainult mugavusele, võetakse enamasti kasutusele ebaturvalised seadmed ja tarkvara. „Kui teadvustada endale, et kõige mugavam pole enamasti turvaline, aitab see tülikana tunduvate turvaprotseduuridega leppida,“ selgitab Välisluureameti töötaja.

Välisluureameti eksperdid rõhutavad, et turvalisust ei saa kunagi lõplikult nii-öelda valmis teha ja parimast tehnoloogiast üksi on selle tagamiseks vähe. „Ka suheldes riigiasutustega toonitame alati, et kõige kindlam kaitse on see, kui tundliku infoga töötavad inimesed on turvalise arvutikasutuse reeglid endale selgeks teinud ja need on osa töötajate igapäevarutiinist.“

NUPUTAMISÜLESANNE

**Tööreis viis Välisluureameti töötaja nelja riiki –
arva ära, millistesse.**

VAATA KA: WWW.FACEBOOK.COM/LUUREAMET

